

„Na progu życia“

(Bez wyjścia)

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 77
Tel. 25-68-63

„Na progu życia“ (Bez wyjścia)

à Monsieur Matyszen,
Président des Théâtres
de Varsovie

Homages respectueux
de l'auteur

A. M. Wołowski

<http://rcin.org.pl>

1909.

Sztuki teatralne tegoż autora:

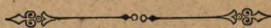
„Wybór żony” komedja w 1 akcie.

„Idealne małżeństwo”, dramat w 3 aktach.

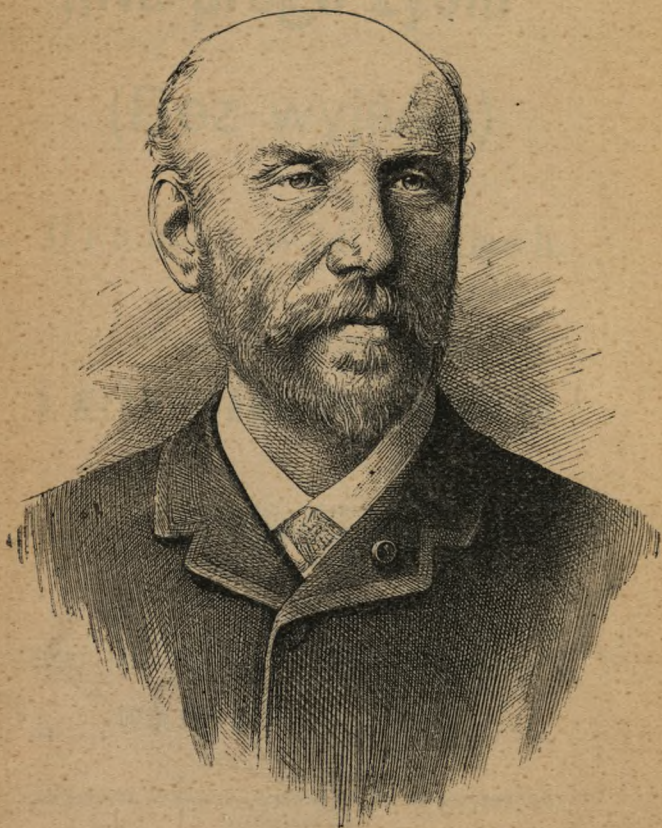
„Gracze na Riwierze” dramat w 5 aktach.

„Powodzenie” dramat w 5 aktach.

„Dla rodziny” dramat w 5 aktach napisany
wspólnie z Henrykiem Rieffem oraz kilka
sztuk w języku francuzkim, z których ko-
medya p. t. „MiljoŃerka” grana była w Nicei.

1907
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

<http://rcin.org.pl>

„Na progu życia”

(Bez wyjścia)

Dramat w 4 aktach

oryginalnie napisany przez

A. WŁADYSŁAWA WOŁOWSKIEGO

(Prawa autorskie zastrzega się wobec wszystkich scen.)

WARSZAWA, 1908

Czcionkami Drukarni „Ludowej” (Br. Kopczyńskiego)
w Warszawie.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 77

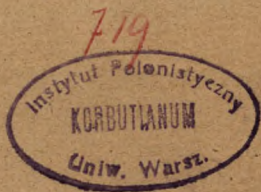
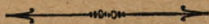
Tel. 26-68-63

<http://iclii.org.pl>

OSOBY

NATALJA STAWECKA	lat 37
WINCENY STAWECKI (jej mąż)	„ 48
ROMCIA, ich córka	„ 18
WITOLD OMIŃSKI	„ 36
ZAMSZYŃSKI (wuj pani Staweckiej)	„ 60
KUNDZIA Siostra Staweckiej	„ 44
D-r JAKOWSKI	„ 40
KAZIMIERZ RĄCZKOWSKI	„ 26
LOKAJ	„ 30
4 Ludzi pogotowia ratunkowego	(figuranci)

Akt I

Rzecz dzieje się w Warszawie w Salonie majątnych ludzi. Umeblowanie dowolne.

SCENA I

STAWECKI i LOKAJ

Stawecki wchodzi do Salonu zapala papierosa, puszcza kilka kłębów dymu. Ogląda godzinę.

Stawecki

Oh! Wielki czas na mnie! Ludka wywiera urok nadzwyczajny nietylko na mnie, ale i na wielu innych.

Lecą na nią, jak muchy do miodu! (przechadza się) Muszę wciąż odpędzać natrętów!

Na samo wspomnienie, że ją usta-

wicznie napastują, coś mi w sercu
świdruje! A ja wyłącznie dla siebie
mieć ją pragnę... Zdumiewająca i roz-
koszna dziewczyna! Już mną tak sta-
nowczo zawładnęła, iż się stała, mi-
mo mej woli, celem mego życia. (*Rom-
cia się zbliża*) (*on jej nie widzi*) Urocze
dziecko! (*Lokaj wychodzi*)

SCENA II

ROMCIA—STAWECKI

Romcia

Kto taki? Czy mnie, papuś tak mi-
le i pochlebnie wspomina?

Stawcki

Ah! to ty, tutaj? .

(*nieco zmieszany*)

Romcia

Więc, Ojczulek, nie o mnie myślał?
Kogóż, więc papuś tak pieścił?

Stawecki — (opanovał się)

A kogóż innego miałbym w ten sposób traktować, jeśli nie moją córunię kochaną, drogą, jedyną.

Romcia

Oj, tatusiu, papeczko!

Stawecki

Mogłażbyś myśleć inaczej?... Ty... zlotko moje!

Romcia

Papeczko! papeczko!

Stawecki

I bądź tu dobrym!

Romcia

(uśmiechnięta tajemniczo) A tak, rzeczywiście.

Stawecki

Cóż ty się tak znacząco uśmiechasz?

Romcia — (poważniej)

Nie, papeczko.

Stawecki

Unikasz mego wzroku?

Romcia — (spogląda śmiało)

Nie, papeczko.

Stawecki — (badawczo)

Może? (*domyślnik*) Masz ty się z czem
zwierzyć? Może?

Romcia

Nie!... To nie to, co papa myśli.
(*posepniała*) Nie będzie się papuś gniewać?

Stawecki

Na ciebie? czyżbym mógł i potrafił?
O cóż więc ci idzie? Mów śmiało
byle prędko.

Romcia

Ależ to nie tak łatwo...

Stawecki

Mów śmiało... Cóż to może być trudnego? Idzie ci o Kazia?

Romcia

O! nie! Dam sobie z nim rady... Oto Mamusia się martwi, bardzo się martwi, że ją papuś, tak często samą zostawia.

Stawecki

Gadasz!! Nie samą, bo z tobą, moje dziecko.

Romcia

No, to chyba jeszcze nie dosyć? Mamusia się martwi i nie raz płacze!

Stawecki

Kobiety tak często płaczą!

Romcia

I tatusia to nie rozczuła?

Stawecki

A przecież to stan normalny u kobiet.. Przyznam, jednakże tego nie lubię.. (*Romcia posmętniała*) Tylko ty się nie rozbecz, to wam nie jest wcale do twarzy.}

Romcia

Tatusz tak lekko o tem mówi...
Doprawdy...

Stawecki

Jeszcze mnie rozczuli! No, no, dosyć tego. O cóż ci idzie?

Romcia.

Mamusia staje się coraz więcej wrażliwą, niechęć powiedziec zdenerwowaną. Należało by jej oszczędzać nieprzyjemnych wrażeń.

Stawecki

A tak, masz słusność i liczę na

ciebie. Ty jej nigdy nie dasz chyba przyczyny do zmartwień, pamiętaj o tem!... Bądź zawsze dobrą córką.

Romcia

Co do mnie może tatuś być zupełnie spokojnym. Ale... jak to powiedzieć? ...Oh, żeby to papuś chciał mnie zrozumieć!...

Stawecki

(wymijająco) Dobrze, już dobrze...
(surowo) Tylko mi oszczędź twoich uwag i nauk, moja sawantko.

Romcia

Niedobry jesteś tatusiu, a dziś właśnie powinieneś być dla swej jedy-naczki lepszym niż zwykle! *(Przyglą-da mu się znacząco, potem przechadza się dotykając swej sukni jakby ją poprawiała.)*

Stawecki — (zaintrygowany)

Cóż to za manjery?

Romcia

(poprawia suknię) Tak sobie!

Stawecki

No, idź do mamy, Żegnam cię...
muszę wyjść... przetrzymujesz mnie
za długo niepotrzebnie.

Romcia

Znowu papuś wychodzi?

Stawecki

Mamże cię prosić o pozwolenie?...
Proszę cię, dość tego.

Romcia

(przymila się) Niech się papeczka
nie gniewa... Dziś...

Stawecki

(niecierpliwie) Co, dziś? Przestań że
prawić mi morały.

Romcia

Ani o tem myślę, (*poprawia sobie suknię*) Papeczko!

Stawecki

O co ci idzie? Ty masz coś na myśli, ale niewiem wcale, co to być może?

Romcia

Tatusz jakoś niedomyślny! Nic tatusz nie zauważył?

Stawecki

Chyba to, że jesteś natrętną... No, może macie ochotę iść do teatru?

Romcia

Dziś? Dziś? Ani o tem myślałam!

Stawecki

Jeszcze nie to?

Romcia

Nie, nie! (*Stawecki daje jej pieniądze*)

Stawecki

Wszystko mi jedno! Myślałaś czy nie myślałaś—masz na dwa krzesła.

Romcia

Dziękuję tatusiowi, ale niewiem czy mama zechce przy dzisiejszym dniu.

Stawecki

No i cóż ten dzień dzisiejszy? Co ma za znaczenie? Nie mam czasu się zastanawiać, szukać, odgadywać. Powtarzam, idźcie same, a jeśli nie, to z wujaszkiem. On zapewne zaraz przyjdzie, poproś go w moim imieniu, żeby z wami poszedł. On taki jest dobry, taki uczynny, nie odmówi wam tego! Prawdziwy cukierek ten dziadzio.

SCENA III

CIŻ. ZAMSZYŃSKI

(Romcia biegnie do wchodzącego)

Romcia

Właśnie wujaszek nadchodzi!

Stawecki

Jak to on potrafi znaleźć się w porę!

Zamszyński

Co? przychodzę w porę? Komu? Tobie niezawodnie.

Stawecki

Nam wszystkim.

Zamszyński

Mocno mnie to cieszy. (*Dobywa z kieszeni pudeleczek z biżuterją*)

Romcia

A co tam wujaszek wydobywa z kieszeni?

Zamszyński

(*pieszczotliwie*) Ciekawska.

Stawecki—(na str:)

Pora wyslizgnąć się.

Romcia (ogląda)

Oh! oh! i to ma być dla mnie?

Zamszyński

Dla mej najukochańszej Romci! Dla
mej wnuczki!

Romcia

Dziękuję, bardzo dziękuję, wujasz-
kowi drogiemu!

Stawecki — (na str:)

Że drogi to drogi! Grzeczność wy-
maga zobaczyć. Dziadzio ciepły. (oglą-
da) Oh, bardzo ładne koleczyki. A ta
broszka! (ogląda uważniej) No, no, na
jakaż to intencję taki prezent kosztow-
ny?

Zamszyński

On się nawet nie domyśla!

SCENA IV

CIŻ. STawecka

Stawecka

Nasz poczciwy Wujaszek! Zaczny opiekun! (*do Romci*) On ci ojca prawdziwie zastępuje.

Zamszyński

No, no, nie przeceniajcie

Stawecka — (do męża)

I ty naprawdę nie domyślasz się znaczenia dzisiejszej uroczystości?

Stawecki

Nie.

Stawecka

Charakterystyczne!

2

Stawecki

Cóż to być może? powiedźcież nareszcie?

Romcia

(przechadza się, poprawiając swoją suknię) Tatuś wcale nie domyślny!

Stawecki

Intrygujecie mnie!

Zamszyński

On zawsze był taki roztargniony!

Stawecka

Trzeba mu nareszcie powiedzieć

Stawecki

No, słucham.

Stawecka

Dziś, Romcia...

Stawec li

Co? jej imieniny?

Stawecka

Wstydz się!

Stawecki

Urodziny?

Stawecka

Jeszcze lepiej!

Stawecki — (na str:)

A Ludka na mnie czeka!

Stawecka

No, domyśl się. (*okazuje, że nierozumie*)

Stawecka

Nie! (*mała pauza*) Nasza córka po raz pierwszy... przywdziała strój panny dorosłej!

Stawecki

Doprawdy! I cóż w tem tak bardzo nadzwyczajnego? (*Wszyscy okazują zgorzenie*)

Stawecka

Dziwny z ciebie ojciec!

Stawecki

I cóż dalej?

Stawecka — (*z uniesieniem*)

Nie mam słów na wypowiedzenie mego oburzenia.

Stawecki — (*spokojnie*)

Oh! (*Gest*) Suknia o kilka cali dłuższa, a oni z tego robią tyle korowodów... Robią z tego całą aferę!

Stawecka

On się dziś całkowicie wypowiedział. (*okazuje wzruszenie. Romcia podchodzi do lustra założyć nowe koleczyki*)

Stawecka

I cóż wujaszek na to?

Zamszyński

Dziwnie pojmuje rolę ojca! Taki dzień niema u niego znaczenia!

Stawecka

Budujące!

Stawecki

No, no, o te parę cali tyle krzyków. Nie pojmuję was, doprawdy, nie pojmuję.

Stawecka

W tem właśnie jest cała przyczyna mojego nieszczęścia.

Stawecki

Czyżby.

Stawecka

I on się jeszcze pyta! Udaje czy co?

Stawecki

Niech mnie djabli porwą...

Zamszyński

Tylko djablów nie wywołuj.

Stawecki

Parę cali mniej czy więcej...

Stawecka

W tem właśnie kwestya! W różnicy
pojmowania przez nas...

Stawecki

Jak ty wszystko przyjmujesz dra-
matycznie! słuchaj mnie: życie jest
krótkie — to cały stek kłopotów, nie
pomnażajmy ich sobie sami dobrowol-
nie fałszywem pojęciem o życiu i o spo-
sobie życia. Żyjmy spokojnie i wesoło,
jak ja to czynię — a od ciebie samej
zależy urządzić sobie życie milej, gdyż,
dzięki Bogu jesteśmy w warunkach

potemu. Zastanów się nad tem zupełnie seryo, a będzie ci znośniej, jeżeli już, doprawdy, mam w twoich oczach ucho-
dzić za męża, który ci nie daje dosta-
tecznego szczęścia, co mnie zresztą
bardzo dziwi, (*okazuje zadziwienie*) A tak!
Nie przekonałem was? Nie, to nie.
Żegnam was, moi drodzy! Pójdę ode-
tchnąć inną atmosferą... Wszak nie
jestem dostrojony do waszych pojęć,
psuję harmonję, jaka panuje, gdy
mnie tutaj niema. (*do Zamszyńskiego*)
Oddasz mi wielką usługę, no i paniom,
jeżeli dziś z niemi pójdiesz do teatru.

Zamszyński

A ty?

Stawecki

Przejadę się samochodem.

Zamszyński

Sam?

Stawecki

Kto by tam sam jeździł!

Zamszyński

Bądź ostrożny—o wypadek nie trudno. Tyle już padło ofiar tej manii pędzenia bez celu; pasja niebezpieczna.

Stawecki

Wszystkie pasje są połączone z niebezpieczeństwem — czy to kogo powstrzymuje? No widzisz, nikt mi nie przeczy... Życie bez wrażeń niema dla mnie uroku... Do widzenia.

Stawecka

Pocałuj mnie... Jedziesz tak na oślep!
A mnie to zawsze niepokoi; denerwuje
(całuje ją)

Stawecki

*Stawecka — Bądź spokojna...
(na str.) — Być spokojną! Z nim!
Romcia*

A mnie, papeczko nie żegna?

Stawecki (niechętnie)

Żegna, żegna! Co za słowo niestosowne! Jak bym miał jechać w daleką podróż!... A tu idzie o zwyczajny spacer! (całuje ją — ściska rękę Zamszyńskiego i żony)

Stawecki

Może byście się chcieli przejechać? Każcie konie zaprządz?

Romcia — (wesoło)

Pozwoli ojciec?

Stawecki

Wszak wam proponuję. (wychodzi)

SCENA V

CIŻ (Oprócz Staweckiego).

Stawecka

I taki człowiek uważa się za dobre-

go męża! Gdyby dzieci były wychowywane przez ojców, nie byłyby wychowane wcale.

Zamszyński

A tak! Jak on!

Romcia

Co prawda, przedstawiałam sobie ten dzień tak pożądanym w warunkach zupełnie innych! Czy i nadal oczekują mnie same rozczarowania?

Stawecka

Skąd masz takie myśli?

Zamszyński

Skąd?

Romcia

Sądząc z pewnych objawów...

Zamszyński

Świat nie jest tak zły! Należy się

z nim pogodzić; zachowaj miarę między optymizmem, jaki zaznaczyłaś w tej chwili ku mojemu wielkiemu zdziwieniu...

Stawecka

Tak jest. Skoro już żyć mamy trzeba się pogodzić z życiem... unikając pesymizmu... (*westchnienie*)

Zamszyński

Zapomniałem Wam zapowiedzieć wizytę, która może rozpędzi chmurki...

Romcia

Byle ich nie sprowadziła!

Zamszyński

Nie przypuszczam, przeciwnie, zobaczysz.

Stawecka

Słuchamy.

Romcia

Któż to taki?

Zamszyński

Bardzo miły młodzieniec.

(Romcia ciekawie zbliża się do Zamszyńskiego)

Romcia

I Wujaszek nic nam nie mówił!!

Zamszyński

Niemiałem czasu...

(Romcia wygląda przez okno—On zaś mówi do Staweckiej po cichu.)

Romcia: I cóżto za tajemnica?

Stawecka

Szkoda, że go Wujaszek tak zachęcał...

Zamszyński — (pół głosem)

Niewypadało inaczej postąpić... *(głośno)* Taki dawny przyjaciel!

Romcia

O kim mowa? A ja go znam?

Zamszyński

Znałaś...

Romcia

Mowa jest o czasie przeszłym!

Zamszyński

Wraca z dalekiej podróży.

Romcia

A a a! To musi być pan Witold
Omiński?

Stawecka

Skąd tak odgadłaś?

Romcia

Bardzo łatwo... Wszak o innych naszych znajomych nie można mówić w czasie przeszłym; Żaden z nich nie

podróżował, ten zaś wraca z dalekich krajów. To musi być człowiek szerokich pojęć i w rozmowie zajmujący!... Więc, drogi Wujaszku, ten podróżny ma dziś być u nas?

Zamszyński

Spodziewam go się lada chwilę. Przyszedłem pierwej, by was uprzedzić.

Stawecka

I Kazia tylko co patrzeć. *(do Romci)*
Idź, zajmij się sobą.

Romcia

Dla Kazia? I tak jestem dobrze.

Zamszyński

No, ale tamten ma przyjść... Wiecie co? Polował na tygrysy w Tonkinie.

Romcia

To co innego! Jaki on musi być odważny! dzielny!

Stawecka

Romciu! Zbyt lekceważysz Kazia!
Ja zaś bardzo go cenię...

Romcia

No, tak! Jest bardzo bogaty! Dobry
chłopiec, usłużny, ale nudny ze swo-
ją akuratnością... systematycznością
we wszystkim!

Zamszyński

Dziwiło by mnie bardzo, gdyby by-
ło inaczej. Ten kto ma tyle przymio-
tów, zwykle nie cieszy się powodze-
niem u kobiet.

Stawecka

Ale nie zmienimy natury ludzkiej.
Z rad zaś i doświadczeń starszych
nikt nie korzysta; trzeba rozum oku-
pić własnem doświadczeniem.

Romcia

To wszystko w obronie Kazia! Ale
od niego chłód wieje — istna pila!

Stawecka

Widzi Wujaszek taka to dzisiejsza
młodzież

Zamszyński

Oh! ta nowa generacja! Zadziwia
mnie!

Romcia

Tak, jakeście sami w swoim cza-
sie zadziwiali swoich rodziców.

Zamszyński

No, prawda... Doczekacie się i wy
że wasze dzieci..,

Romcia

Nas zadziwiać będą? Cóż robić, te-
mu nikt nie pomoże, naturalnego bie-
gu rzeczy nikt nie wstrzyma.

Stawecka

A... emancypantka! Jak? Skąd ci
to przychodzi?

Romcia

To jest w powietrzu.

Zamszyński

Nieodrodne dziecię swojej epoki!

Romcia

Idę za prądem, bezwiednie, przyznaję i tak być powinno.

Stawecka

Cóż robić? W każdym razie nie odstrasza Kazia, taka dobra partja!

Zamszyński

Znamy go od dziecka, lepszego nie znajdziesz, chyba pana Witolda?

Stawecka

Poco też wujek nabija jej głowę innym! zresztą on byłby dla niej wiekiem za poważny.

Romcia

A ja właśnie wolę starszych panów.

Stawecka

Odejdź, Romciu, proszę cię... Pragnę z wujaszkiem pomówić. 3

Romcia

Jak mamusia każe.

Stawecka

Przebierz się.

(Romcia wychodząc)

Aa! polował na tygrysy! *(wychodzi)*

SCENA VI

STAWECKA — ZAMSZYŃSKI

Stawecka

Dziwnie Romcia się zachowała na wiadomość zapowiedzianej wizyty!

Zamszyński

To prawda. No, ale jeśliby się sobie podobali? Wszak ona ani słuchać o Kaziu niechce.

Stawecka

Co mnie właśnie bardzo martwi... W każdym razie proszę wujaszka nie faworyzować pana Witolda, choćby przez wzgląd na mnie.

Zamszyński

Mam przecucie, że ona nim się

zajmie. Intuicyjnie ma się ku niemu...
On zaś...

Stawecka

Ależ wujaszku! On mnie tak kocha!
Jakże by mógł?...

Zamszyński

Po tylu latach!? Dziwiłbym się bardzo; zresztą wie, że jesteś zameżną, wie także (*z naciskiem*) że jesteś uczciwą kobietą i dobrą żoną, mógłżeby się jeszcze ludzić? wątpię... Romcia zaś wyrzec może na nim tem silniejsze wrażenie, że jest właśnie twoją córką.

Stawecka

Nie przypuszczam to typ taki odrębny!

Zamszyński

To prawda...

Stawecka

A dodam jeszcze iżby mi się to wydawało z jego strony... niewiem jak to określić?

Zamszyński

Moja kochana, czyż on może żyć tylko wspomnieniem?

Stawecka

Ależ, wujaszku, On nie jest jakiś tam przeciętny mężczyzna. To jest wyjątkowy charakter!

Zamszyński

Tak? Więc ty go jeszcze kochasz?!

Stawecka (spuszcza głowę)

Po co go tutaj sprowadzasz?!

Zamszyński (żywo)

Czy ja wiedziałem, że ty go jeszcze kochasz! Myślałem, że ta miłość dawno już wygasła.

Stawecka

Prawdziwa miłość jest wieczna... moja nie ustanie nigdy!

Zamszyński

Co ja teraz pocznę! po co ja go tu sprowadzam!

Stawecka

Tak, po co?

Zamszyński

Jak to się nigdy ludzi niezna! Ja sądziłem!. . No, ale mówmy serjo! ufasz ty sobie?

Stawecka

Póki mój mąż żyje nie zejde z prostej drogi.

Zamszyński

A niechże mu Pan Bóg daje najlepsze zdrowie, i najdłuższe życie! Będę teraz czuwał nad nim, jak nad pensjonarką. Zdrowie i życie jego jest najlepszą rękojmą twego honoru bo widzę, że w przeciwnym razie byłabyś w niebezpieczeństwie!

Stawecka

Wiem tylko, że go kocham i nigdy kochać nie przestałam...

Zamszyński

Naturalnie! Niedoszły ma wszystkie przymioty!

Stawecka

A przy postępowaniu mego męża porównanie jest tem naturalniejsze.

Zamszyński

Ależ Wicek musi teraz dobrze się sprawować, ja go wezmę w swoje obroty, mości panie.

Stawecka

Już on się wziąć nieda. Zawsze się wyślizgnie każdemu.

Zamszyński

No, zobaczysz! (*zmiana tonu*) Wiesz co, ja jednak spróbuję Witolda odwieść od wizyty. (*szykuje się do wyjścia*) Biegnę!... Więc do widzenia! (*wychodzi wzruszony*)

SCENA VII

Stawecka — (sama)

Odwieść go teraz!... Zapóźno! Obawiam się tego spotkania! Jakieś przecucie tłoczy się i przeraża mnie! Doznaję dziwnych dreszczy! Czyżby się budziły dawne zapomniane uczucia? Ja go tak kochałam!

SCENA VIII

STAWECKA — OMIŃSKI

Lokaj przynosi bilet wizytowy.

Stawicka — (zmieszana)

Proś tego pana (*lokaj wychodzi*) Co teraz będzie?! Co z tego wyniknie?

Omiński — (wchodzi poważnie)

Przepraszam za moją śmiałość.

Stawicka

A to czemu? (*podaje mu rękę*)

Omiński

Pani ręka zadrżała?

Stawicka

Mimo woli... Tyle lat ubiegło!... Myślałam, że pan zapomniał.

Omiński

Chciałem. Należało, nie mogłem. Szkoda.

Stawicka

Masz żal do mnie?

Omiński

Miałbym prawo.

Stawecka

I masz je!

Omiński

Wysłaś za innego! Wiedziałaś, że cię tak gorąco kocham! Wiedziałaś, że miałem powrócić... Rodzice moi położyli za warunek... abym z nimi przebył z dala od ciebie kilka miesięcy, zanim mieli mi dać pozwolenie ożenienia się.

Stawecka — (dumnie)

Wiedziałam także, iż rodzice pańscy utrzymywali, że pan dla mnie za młody, za dumną byłam, aby stawać przeciw ich woli, mimo, że cię kochałam także!

Omiński

A dała pani ta ambicja szczęście?

Stawecka

Czemu mnie pan o to pyta?

Omiński

Bywają pytania konieczne, choć męczące, prawda?

Stawecka

Jak bywają nie potrzebne... A pańskie jest właśnie dręczące. Stało się! Po za tem nic, nic!

Omiński

Cierpisz pani?

Stawecka

Cała ludzkość cierpi! Nie stanowimy wyjątku. Ludzie żyć nie umieją! Jedni drugim pomnażają smutki, i ja panu to uczyniłam, sądząc z terażniejszego zachowania się pańskiego... Ale rodzice twoi tego sobie życzyli.

Omiński

Poświęciłaś mnie i siebie dla nich!!
Dumną byłaś i przestałaś jak widzę...
Złamaną mamy egzystencję!

Stawecka

Zbłądziłam, przebacz!

Omiński

A ja cierpię tak strasznie! często w podróżach moich, i na polowaniach

szukałem śmierci, niechcąc uciekać się do samobójstwa.

Stawecka

Śmierci szukałeś?!

Omiński

I rzecz dziwna: ci którzy żyć pragną,—umierają, ci zaś którzy śmierci szukają—znaleźć jej nie mogą; Żyją chociaż im życie się przykrzy.

Stawecka

Chciałeś umrzeć przezemnie! Jak ja się sama sobą brzydzę i sama siebie wstydzę!

Omiński

A przypominasz pani sobie owe nasze spacerki nad brzegami Narwi? W cichy wieczór, wśród szemrzących topoli, gdyśmy chodzili ręka w rękę, snując urocze plany przyszłości!... (*gest ręką mimo woli*)

Stawecka (smutnie)

Niedoszłej!! Dostyc, dostyc! Jakam ja nieszczęśliwa!

Omiński

Jak można było nie pamiętać?

Stawecka

Jakie to błogie i męczące zarazem wspomnienie!

Omiński

Nasze marzenia! Gdzie one? Zniweczyłaś nasze szczęście!

Stawecka

Dotąd miałam życie przykre, teraz będzie okropne!

Omiński

A przecież i nie prawdopodobieństwa spełniają się na świecie?

Stawecka

Ale nie nam! Dla czego pan wróciłeś? dla czego?

Omiński

Było dla mnie nie pohamowaną potrzebą zobaczyć cię! Czem jest świat cały wobec ukochanej tyle lat istoty! A byłem tak oddalonym!

Stawecka (roztargniona)

Tak! tak!... Zmieńmy temat rozmowy. Oto opowiedz mi pan coś o swoich podróżach, o pięknych kobietach, o swoich miłosnych awanturkach?

Omiński

Może mi pani wierzyć, że nawet w towarzystwie najpiękniejszych kobiet myślałem o tej tam pozostawionej...

Stawecka

Jak pan mnie prawdziwie i szczerze kochał!

Omiński

Kochał? Nie pani, ja cię kocham zawsze! Przechowana święta pamięć o tobie, zasłaniała mi wszystkie egzotyczne piękności.

Stawecka

Powiedz, musiałeś znać i prawdziwie piękne?

Omiński

Czy najpiękniejsza kobieta może być piękniejszą od tej, którą się ko-

cha? Panią kocham, inne kobiety dla mnie nie istnieją.

Stawecka

Tak potrafisz kochać? Czynisz mnie zarozumiałą.

Omiński

Tyle masz niewysłowionego czaru i mocy przedziwnej i jesteś zawsze niezmiernie piękną.

Stawecka

Czyż się nie zmieniłam? nie postarzałam?

Omiński

Kocham cię! siła niepohamowana ciągnie mnie do ciebie!

Stawecka

Nie pojmujesz ogromu przeszkód najeżonych fatalnością!

Omiński

Możesz pani wynagrodzić wszystkie cierpienia, długie lata goryczy, wyczekiwań!

Stawecka

Ja? Jak to pojmujesz?

Omiński (zbliża się do niej)

Możesz, zechciej, zlituj się! Kocham cię! Kocham!

Stawecka (cofa się)

Ja!... żądasz za wiele... (*cofa się*)

Omiński

Bez serca jesteś pani! Bez litości! Zawsze! Bądź choć dziś moją??

Stawecka

Ja!? Nie możesz tego żądać odemnie...
...nie spodziewaj się nigdy!... Chciałże-
byś mnie pociągnąć w przepaść?...
No! powiedz pan... Mam męża, któ-
rego nie kocham...

Omiński

Więc? (*okazuje chęć przekonania jej*)

Stawecka

Ale mu przysięgłam posłuszeństwo
i wierność, i tej przysięgi nie złamię.
O nie! Mam córkę, której winnam

dać dobry przykład i o jej szacunek dbam więcej, niż o własne życie... Niechcę, aby była córką kobiety upadłej, niechcę rozumiesz pan?

Omiński

Miłość nasza powinna być wyższą nad wszystko.

Stawecka

Moralność ma swoje wymagania.

Omiński

Tyrańskie!

Stawecka

Cóż kobieta jest warta bez moralności? co jest warta?

Omiński

Dwie linje równoległe nie mogą się spotkać, tak samo z charakterami i z kochankami; by się spotkać i... uszczęśliwić musi jedno z nich zboczyć.

Stawecka

Honor stawiam wyżej od szczęścia. Wolę się go wyrzec aniżeli zboczyć,

co mi tak nie rozważnie proponujesz!

Omiński

„Rana w sercu, nigdy na honorze“
powinno być pani dewizą!...

Stawecka

Właśnie tak pojmuję godność kobiecą. +

SCENA IX

CIŻ. ROMCIA +

Romcia — (*wchodząc kłania się*)

Przepraszam... Ach! to pan Omiński!

Omiński

Co? co? to córeczka pani? Ta sama mała panienczka, z którą się tak dobrze bawiłem u pana Zamszyńskiego na wsi, jak mamusia była za granicą? Że mnie też pani po tylu latach poznała?... Obecnie już w długiej sukni!

Romcia

Oh! p o znałabym pana zawsze! Jeszcze teraz pamiętam te cudowne baj-

- Stawecka -

Właśnie tak pojmuję godność kobiecą.

- Orniński -

A jak pojmujesz miłość?

- Stawecka -

Kocham Cię pełną duszą i całym sercem.

- Orniński -

Ja również, lecz jeszcze i tęsknota,
oczekując rozkoszy od Ciebie, tylko
od Ciebie.

- Stawecka -

Ja często zabija miłość.

- Orniński -

Lub ja, wzmacna, potęguje.

- Stawecka -

Do czasu.

- Orniński -

Do zgonu.

- Stawecka -

Nie zawsze.

- Orniński -

Moja miłość dla Ciebie tylko
spotęgować się może - musi,

nie masz żadnej podstawy wątpić.
Jestem nieskończenie statym i
wytrwałym.

- Stawecka -

Wszystko się przeżywa, powszed-
nieje. Bywają chwile, przyznaję
ale....

- Orniński -

Za te chwile cztowiek serca
wdrzęcznym kobiecie być
powinien... Stale, w ocre-
kianiu chwil nowych
a tak pożądaných, upa-
jąjących rozkosznie!

(przybliża się do niej, chwytając
ją w objęcia i całuje w usta -
Ona zerwała.)

- Orniński -

Chcesz być moją?

- Stawecka - (wyrywa mi się)

Nie trać prawa do mej miłości
i szacunku...

Ten pocatunek, na który
zezwolitam jest wszystkim,
co mogłam ci poświęcić
jako dowód wierności mego
uczucia, które ci zawsze
przechowywałam pomimo
wszystkiego co zaszło.

- Orniński -

Uszereśliwiasz mnie
o tyle, o ile w takim
potożeniu narwać to
mogę szczęściem...

W tym pocatunku uprag-
nionym pomieścisz
duszę swoją.

— Stawecka —

Doznalam wzruszenia,
jakiego dotąd nie
znalam.

— Ormiski —

A widział! możemy
jeszcze być szczęśliwi!...

(Stawecka oddala
się zawstydzona)

Scena IX

Ciz. Romcia +

obacz Str: 48 druk.

ki któremi pan mój dziecięcy umysł rozwijał. A co się tycze mojej długiej sukni, to włożyłam ją dziś dopiero i pan jesteś pierwszym naszym gościem przed którym w sukni dorosłej panny mam przyjemność i zaszczyt się przedstawić!

Omiński

Cała przyjemność jest po mojej stronie.

Romcia (żywo)

A dla mnie będzie to na zawsze pamiętnem!

Stawecka

Co za egzaltacja!

Omiński

I ja na ten dzień tak uroczysty i ważny w życiu młodej panienki trafiłem!

Romcia

Właśnie to mnie tak bardzo cieszy, czy pan uwierzy?

Omiński

Jak niewiele młodym do szczęścia potrzeba!

Romcia

Pan to mówi w sposób bardzo melancholijny!

Stawecka

Romciu! Romciu!

Romcia

Czy pan nie jest szczęśliwym?

Omiński

A czy są ludzie szczęśliwi? Zna ich pani?

Romcia (żywo)

Najprzód mój tatuś! Jak on kocha życie!

Omiński

Pojmuję..., o bardzo pojmuję!... Ma taką żonę!... taką córkę.

Romcia

Jak pan umie pochlebiać. Ale pomówmy o panu; powiedział pan tak smutno: „czy są ludzie szczęśliwi?“ więc pan nim nie jesteś? Jaka to szkoda. Pan mi się wydaje tak sympatycznym (*Stawecka okazuje widoczną nie-*

cierpliwość) iż pragnęłabym aby pan był szczęśliwym. I to wiem że jeżeli panu źle na świecie to tylko przez jakąś kobietę, bo z powieści wiem, że mężczyźni zawsze cierpią przez kobiety. I dziwię się, bardzo dziwię, że mogła znaleźć się kobieta któraby pannu umiała przykrość wyrządzić.

Stawecka

A jeśli taka była, to musi bardzo żałować, ręczę za to.

Romcia

Czy mamusia ją знаła?

Stawecka

Znałam. Wiem to od niej samej.

Romcia

A ja ją znam? (*znak pięścią*) Bo bym jej (*gest*)

SCENA X

CIŻ. KUNDZIA

Kundzia (lat 44) Typ starej panny pretensjonalna (blada)

Kundzia

Podobno macie gościa?

Omiński

Ah! Panna Kunegunda

Kundzia kłania się komicznie

Ja, panie. Pan mnie poznał? jak się to stało?

Omiński

Że panią poznałem?

Kundzia

Utkwiłam panu w pamięci? Do-
prawdy? nie zmieniłam się?

Omiński

Bardzo.

Kundzia

O, O!

Omiński

Ale na awantaż.

Kundzia

Jaki pan miły człowiek. Naprawdę
utkwiłam...

Omiński

Bardzo.

Kundzia

To pan należy do wyjątków... Pan nie jest (*zacięła się*) Pan nie jest... przeciętnik..., A... a... a... czy pan się ożenił?

Omiński

Za dużo podróżowałem (*do Kundzi*)
A pani?

Kundzia

Jeszcze nie...

Omiński

Jeszcze nie?... Jaka to szkoda...
doprawdy...

Kundzia

Pan mi współczuje?

Omiński

Nieskończenie.

Kundzia

Pan należy jeszcze do epuzerów?
Co to znaczy, że niemiał pan czasu
ożenić się? Taki był pan zajęty?

Omiński

Podróżami... w krajach murzynów.

Romcia

I murzynek? Czytałam zajmujące opisy ich zwyczajów... murzynki podobno...

Kundzia

I ja czytałam, że tam się żony kupuje. Czy to prawda?

Omiński

Na czas umówiony.

Kundzia

Więc to prawda?

Omiński

Co kraj, to obyczaj.

Kundzia

A pan korzystał z tych zwyczajów?

Romcia

Co? (*ciekawie*).

Omiński

Dla niewyróżnienia się, no, i przez ciekawość.

Kundzia

Pfe! pfe!

Stawecka

Ach! Pan?

(słysząc trąbkę pogotowia).

Romcia

Słyszycie trąbkę pogotowia?..

Stawecka

Jakie to oni ważne usługi oddają społeczeństwu! *(podchodzi do okna).*

Przed naszym domem stają! Kto to być może?

Romcia przy oknie

Przywieźli kogoś! Kto to być może?

Omiński

Biedni ludzie! *(zamęt)*

Romcia

Wnoszą chorego!

Stawecka

Któż to taki? *(przygląda się uważniej)*

Romcia

Oh! co! co! Czy ja się nie mylę?

Romcia

Czyż to być może?

Stawecka

Widziałas?!'

Romcia

Wnoszą go do sieni! wnoszą!

Stawecka

Biedny! głowę ma zwieszoną!

(*przygląda się uważnie*)

Ale ja się chyba mylę! chyba się przewidziałam.

Omiński

Czyżby to on?

Stawecka

On! mój mąż!

Romcia

To mój ojciec!!

SCENA XI

CIŻ, ZAMSZYŃSKI, DR. JAKOWSKI I LUDZIE POGOTOWIA.

(*tylko we drzwiach, — nie wchodzi*)

Zamszyński

Nieszczęście! (*do ludzi*) Nie tutaj! tam tam...

Stawecka

Więc to doprawdy on? Chory?

Romcia

Co się stało? co?

Zamszyński

Wyleciał z samochodu.

Stawecka

Raniony?

Dr. Jakowski

Gorzej... pani., (*współczucie*)

Stawecka

Zabił się?! (*Okazuje zdumienie i desperację*)

Romcia

Ojciec! Ojciec zabity!

Zamszyński

Cóż doktorze?

Jakowski

Skonał w drodze...

Stawecka i Romcia

Nie żyje! nie żyje! (*desperacja*)
(*wybiegają zobaczyć*)

Omiński

Jej mąż nie żyje!!

(ZASŁONA)

Akt II

Te same dekoracje.

SCENA I

Stawecka (w żałobie)

Położenie okropne! Ta dziewczyna
za nim szaleje, a on mnie kocha!

SCENA II

STAWECKA, ROMCIA, ZAMSZYŃSKI, RĄCZ-
KOWSKI

*Ci dwaj wchodzić jednocześnie; przywitanie,
podaje p. Staweckiej akta sporych rozmiarów*

Zamszyński

Przynoszę ci papiery od rejenta. Przejrzyj je i pokwituj z odbioru. Sprawa spadkowa, po sześciu miesiącach rozmaitych formalności, nareszcie, załatwiona pomyślnie.

Stawecka bierze akta

Ach! (*odkłada je*) Dziękuję wujaszкови

Zamszyński

Odkładasz je bez przejrzenia?

Stawecka

(*gest*) Później, wujaszku... W tej chwili nie mam do tego głowy.

Zamszyński

To źle, to bardzo nie dobrze. Interes tej wagi!... Jeśli tutaj, niechcesz przeglądać, chodźmy do twego pokoju?

Stawecka z rezygnacją

Jeśli to konieczne.

Zamszyński

Wierzaj mi, nie trzeba nigdy, interesu tej wagi odkładać. (*Zamszyński i Stawecka wychodzą*)

SCENA III

RĄCZKOWSKI—ROMCIA

Rączkowski

Już pół roku minęło od fatalnego wypadku!

Romcia

Biedny tatuś! on tak życie kochał!

Rączkowski

I tak je przyjemnie pędził.

Romcia

Jakby przeczuwał że żyć krótko będzie!

Rączkowski

A mama pani została młodą wdową!

Romcia

Przykro jest patrzeć, jak mama posmutniała. Lękam się o jej zdrowie.

Rączkowski

Cóż doktor na to?

Romcia

Radzi wyjechać, otrząsnąć się ze

zmartwień, gdyż mama jest bardzo zdenerwowana.

Rączkowski

Ja to samo spostrzegłem.

SCENA IV

CIŻ DR. JAKOWSKI

Jakowski (wchodzi)

Uszanowanie

Romcia

Witam pana Doktora. Może pan raczy pójść do mamy pokoju (*prowadzi go*)

Jakowski

I owszem. Poto przychodzę...

Romcia (idąc)

Ma—mo! pan D-r... (*Jakowski wchodzi*)

SCENA V

ROMCIA—RĄCZKOWSKI

Rączkowski

Z powodu tak świeżej żaloby nie śmiałem dotąd z panią mówić o ..

Romcia

Dobrze, bądź pan dalej nieśmiałym.

Rączkowski

Dla czego mi pani nieda przyjść do słowa?

Romcia

Może pan zmieni temat, bo wiem do czego pan zmierza,

Rączkowski

Jeżeli pani tak każe.

Romcia

Przynajmniej umiesz pan stosować się do życzeń.

SCENA VI

CIŻ, ZAMSZYŃSKI

Romcia

I cóż doktor?

Zamszyński

Radzi monotonię waszego życia urozmaicić... i ma słuszość...

Romcia

Podzielał jego zdanie.

Zamszyński

Paradna jesteś!! Wiele zaszczytu przynosi mu twoja... poważna aprobata.

Romcia

A co? co wujaszek myśli? wypadki życiowe czynią nas wcześniej poważnemi.

Zamszyński

Proszę!... no, no... argumentujesz trzeźwo, winszuję. Doprawdy teraz już dzieci niema. (do *Rączkowskiego*) Chodź pan ze mną. Mam interes do załatwienia, możesz mi pan być użytecznym.

Romcia

O, na pewno...

Rączkowski

Z miłą chęcią. (żegna się z *Romcią*)
(ona obojętnie)

SCENA VII

Romci (*sama*)

No i cóż? co będzie dalej? „Być albo nie być.“ Tamtego kocham, pragnę, a on tego nie rozumie, jakby tego niechciał wiedzieć... Jak mu to okazać?... czy on kocha inną? Niezawodnie. Mama radzi wyjść za Kazia; ładny, bogaty, tylko nie na mnie nie działa. Patrzę nań, jak na pierwszego lepszego przechodnia... Nie pójdę za niego.

SCENA VIII

ROMCIA, JAKOWSKI

Romcia (*do wchodzącego*)

I cóż, panie doktorze? Jak pan znalazł mamę?

Jakowski

Żadnej zmiany, że tak powiem.

Romcia

O! o, o!

Jakowski

Co gorsza, że w samej rzeczy, tak będzie i dalej.

Romcia (co raz więcej zaciękawiona)

O! o, mów pan, proszę.

Jakowski

Zabawną się pani okazuje, że tak powiem.

Romcia

Jakto? Przecież tu idzie o zdrowie mamy, to chyba naturalne, że chcę wiedzieć co jej jest?

Jakowski

Ciekawość pani, jak wogóle panienek bawi mnie bardzo!

Romcia

A doktor nigdy ciekawy nie bywa?

Jakowski

Doktor także jest człowiekiem tylko! (*z uśmiechem*)

Romcia

Żarty?? Mówił pan, że z mamą dalej tak będzie?

Jakowski

Tak jest... nie polepszy się jej stan zdrowia, póki... (albo niepojedzie w góry... albo... albo...)

Romcia (żywo)

Te „albo“ musi być ciekawsze?

Jakowski

Właśnie... Ale jak to pani powiedzieć?

Romcia

Mów pan otwarcie.

Jakowski

Więc; albo ponownie nie wyjdzie za mąż! anemja, usposobienie neuras-
teniczne...

Romcia

Za mąż! Pan powiedział „za mąż!“?
(*śmieje się*) Zabawił mnie pan.

Jakowski

To mnie cieszy! Ale cóż panią w
tem tak bardzo śmieszy?

Romcia

Czyżby mama chciała iść za mąż?

Jakowski

A która kobieta by nie chciała iść
za mąż?

Romcia (żywo)

To prawda. Więc, panie doktorze,
musi pan o tem coś wiedzieć? Mów
pan! (*śmieje się*) Więc mama? Sama

niewiem dlaczego mnie to tak do śmiechu pobudza?

Jakowski

Bo dzieci, w swoim egoizmie, myślą, że dla rodziców stanowią świat cały i że po zaniemi nic więcej nie egzystuje! oto dla czego zadziwiłem panią w samej rzeczy.

Romcia

Mów pan o mamie.

Jakowski

Wszak w jej wieku, mogłaby jeszcze... w samej rzeczy...

Romcia

Prawda! Mama jest w wieku kobiety Balzaca.

Jakowski (na stronie)

Taka mi rybcia!

Romcia

Co? Może się zapędziłam za daleko?

Jakowski

Nie. Ale się pani zdradziła, jakie pani książki czytuje.

Romcia

Nie dodał pan: „Pokaż mi jakie

książki czytujesz, a powiem ci kim jesteś*

Jakowski

Bawi się pani w cytaty! że tak powiem...

Romcia

Otóż czytuję wszystko co mi popadnie pod rękę... Jestem łaknąca wiedzy; czytuję dużo, co mnie uczy samodzielnie myśleć i mieć własny pogląd na rzeczy. Co prawda, nie jednokrotnie zasłużyłam sobie na uwagi mamy i dziadzi, za mój sposób myślenia głośno a raczej za wypowiedanie zdań stanowczo i niezależnie od zapatrywań innych, według mnie złych, bo przestarzałych! Po takim wygłoszeniu zasad, może pan ze mną śmiało rozmawiać o wszystkim.

Jakowski

Bagatela!

Romcia

Ha! ha! ha! (*śmieje się*) Więc mama chciałaby wyjść za mąż powtórnie?

Jakowski

Nie powiedziałem, że chce, powie-

działem: „powinna by“ Jej stan zdrowia wymaga, że tak powiem...

Romcia

Niesłyszałam, aby wychodzono za mąż dla zdrowia! Myślałam dotąd, że się wychodzi za mąż, aby zostać mężatką, czyli panią. Aby mieć swój salon, dzieci, konie...

Jakowski

Psy!...

Romcia

...jeździć z mężem do wód, na spacer, do teatru i żeby jako mężatce wszędzie wolno było chodzić samej.

Jakowski

W samej rzeczy ma pani wspaniały plan życiowy.

Romcia

A tak!

Jakowski

Wszystko to są przyczyny podrzędniejsze, mniejszego znaczenia że tak powiem.

Romcia

A ważniejsze?

Jakowski

W samej rzeczy, to nas może za daleko zaprowadzić.

Romcia

Więc nie zostawiaj mnie pan na wpół drogi.

Jakowski

Jeżeli już pani Balzaca czytała, to musi pani wiedzieć rzeczy których nie śmiem jej powiedzieć.

Romcia

Oświeć że mnie pan, proszę, bardzo proszę... niechce pan? No, a z mamą rozmawiał pan o tem?

Jakowski

O tem Naturalnie. To należy kiedy pani chce już wiedzieć, do rzędu kwestyj specjalnych medyczno-fizyologiczno-psychieznych.

Romcia

Otóż to, to mnie najwięcej interesuje.

Jakowski

Kwestya nieco drażliwa, w samej rzeczy z panią o tem rozmawiać... może się pani domyśleć... W samej rzeczy.

Romcia

Więc mama?

Jakowski

Niech pani mamę namawia... żeby wyszła za męża.

Romcia

Tak!? To ja mam mieć ojczy-
ma?

Jakowski

Ale mama będzie miała męża, rzecz ważniejsza. Stawiać zaś kwestję ojczy-
ma, to podporządkować interes mamy pod swój własny! czy to się zgadza z sercem dobrej córki?

Romcia

I któż to ma być tym moim ojczy-
mem?

Jakowski

W samej rzeczy tego ja nie wiem, jak też nie wiem, czy mama ma kogo na widoku.

Romcia (do siebie)

On przedemną coś ukrywa.

Jakowski

Zaznaczam tylko właściwość i po-
trzebę, że tak powiem.

Romcia

Wyjścia mamy za mąż?

Jakowski

Nie więcej, w samej rzeczy.

Romcia

Ale nie dla pozycji socyalnej, bo wdowa w położeniu majątkowem mamy, tego nie potrzebuje.

Jakowski

W samej rzeczy, może się pani domyśleć.

Romcia

Ba! Wszystkie domysły nie mają tej podstawy, co pańska wiedza naukowa. A mojem zdaniem lepiej jest wiedzieć, co nas w życiu czeka.

Jakowski

To zdanie ma swoich adeptów. Świadomość i nauka więcej mają danych za sobą, niż... ciemnota. Światło jest pożyteczniejsze każdemu, bezwarunkowo... Prawda pod korcem...

Romcia

I z pod korca wylazi.

Jakowski

Po cóż ją ukrywać?

Romcia

Na nic się nie zdało czy prędszej, czy później dochodzimy, co nam tak zazdrośnie ukrywają. Więc: szczerłość i wiedza będzie naszym hasłem! zgoda panie doktorze?

Jakowski

Któżby z panią chciał się drażnić?

Romcia

Więc, jeżeli mama wychodzi za mąż... to... dla... no mów pan! Doktorze! W imię naszego hasła!

Jakowski

To... dla higieny.

Romcia

A a a! Zaczynam rozumieć!

Jakowski

Niechże pani mamę namawia...

Romcia (żartobliwie)

Obserwować higienę? Bardzo interesujące! Wie pan co? To ja i moja Ciocię będę namawiać do higieny?

Jakowski (żywo)

Dobrze! dobrze! Naprzykład ze mną? że tak powiem

Romcia

Tak? To pan? A prawda!!... Doktor
i hýgiena idą razem w parze!

Jakowski

Naturalnie.

Romcia

U pana wszystko „naturalne“.

Jakowski

W samej rzeczy. Szczególniej to.

Romcia

A a! Już jak pan zaczyna oświecać.

Jakowski

Ja robię wszystko sumiennie, że
tak powiem.

Romcia

Więc pan? Więc mam, pana cioci
oświadczyć?

Jakowski

Jeśli pani raczy?

Romcia

I ona się panu podoba?

Jakowski (do siebie)

Jej posag.

Romcia

Zawachał się pan?

Jakowski

Ależ nie.

Romcia

Podoba się panu z tą... bladością?

Jakowski

To przejdzie... Ja się znam na tem... owszem to bardzo mi się podoba... Więc pani jej powie?

Jakowski

I owszem... Tego rodzaju hygiena ma wiele zwolenniczek, a ciocia nie będzie jej przeciwną.

Jakowski

W samej rzeczy. Dawno to zauważyłem.

SCENA XI

CIŻ STAWECKA

Stawecka

Pan Doktor jeszcze tutaj!?

Romcia

Pan doktor ma zamiar...

Jakowski

Panna Romana przetrzymywała mnie
(do Romci) Później, jak ja wyjdę.

Stawecka

Co wy macie ze sobą za konszachty?

Romcia

Pan doktor, na szczęście, bardzo mnie uspokoił... Podobno od mamy samej zależy powrócić do zupełnego zdrowia .. (*vesolo*) ciocia także.

Jakowski (do Romci)

O cioci później! Jak ja odejdę.

Stawecka

Co? co?

Romcia

Tak! Jeśli mama wyjdzie znowu za mąż.

Stawecka

Co ty mówisz?

Jakowski

No, no! ja tak tego wprost nie powiedziałem w samej rzeczy...

Stawecka (surowo)

Mam nadzieję.

Romcia (na stronie)

Jak on kłamie!

Stawecka

Romciu, zostaw nas, proszę cię.

Romcia

Dobrze, mateczko. *(do Jakowskiego)*
Pomówię zaraz z ciocią.

Jakowski

Dobrze! Doskonale! Jaka pani dobra!
(zacierając sobie ręce)

Romcia (do siebie)

(wychodząc) To będzie zabawne jak
ona przyjmie tę wiadomość *(wychodzi)*

SCENA X

STAWECKA—JAKOWSKI

Stawicka

Jak pan śmiał? jak pan mógł?

Jakowski

To panna Romana chciała się koniecznie dowiedzieć przyczyny pani zdenerwowania.

Stawicka

Doprawdy? I pan jej powiedział?

Jakowski

Wszak idzie o pani zdrowie i przyszłość.

Stawecka

Ale czy należało taką młodą panienkę...

Jakowski

18 lat! W terażniejszej epoce nie ma młodych... wszyscy są starzy! bez stopniowego przejścia... Wracam do kwestyi: Raczyła mi pani powiedzieć, iż projektem matrymonialnym córka pani jest największą przeszkodą, a zatem należało ją wtajemniczyć, zaraz... tak jest zaraz, co spełniłem proszę wierzyć ~~spełniłem~~ z najdokładniejszą akuratnością.

Stawecka

Jeśli tak, to nie pozostaje mi nic więcej, jak tylko serdecznie podziękować panu doktorowi

Jakowski
do prawdy,

Niema za co/żę tak powiem (~~do~~
~~prawdy~~). Spełniłem tylko mój obowiązek przyjaciela domu Szanownej Pani.

Stawecka

Rzeczywiście najwięcej obawiałam się wtajemniczyć córkę

Jakowski

A widzi pani!

Stawecka

W projekt, który się układa do-
prawdy bez żadnych z mej strony
starań.

Jakowski

Nie wątpię. Pani jest tak godną,
tak poważną...

Stawecka

Mając córkę dorosłą... (*odchodzą na
drugi plan rozmawiać*)

SCENA XI

CIŻ. ROMCIA, KUNDZIA,

Romcia (ciągnie Kundzię za rękę)
Niech ciocia idzie!

Kundzia

Nie łudzisz mnie?

Romcia

Nie! Chodź, ciociu!

Kundzia

To on!? Czyś-ty aby dobrze zrozu-
miała?

Romcia

Niech się ciocia nie lęka.

Kundzia

Więc przypuszczasz?

Romcia (śmieje się)

Jestem pewna.

Kundzia

To dobrze.

Romcia

I śmiało, ciociu...

Kundzia

Jeszcze nie mogę przyjść do siebie.

Romcia

To on przyjdzie do cioci. Niech go ciocia tylko ośmieli, nie odstrasza.

Kundzia

Ja bym nigdy nie myślała, że on mnie kochał. (*rozczyła się*)

Romcia

Masz tobie!

Kundzia

Teraz ty się dziwisz!

Romcia

Tak, ale że ciocia nie ufa swoim wdziękom!

Kundzia

Czy ty nie żartujesz?

Romcia

Co też ciocia mówi!

Kundzia

Niezasłużona łaska. Człowiek taki jak on! Oh! zbliżają się! A Nacia wie o tem?

Romcia

Jeszcze nie!... Idą! Niech się ciocia ostro trzyma.

Kundzia

Postaram się; Zrobię. co się da.

Romcia

Więc śmiało. (*do doktora*) Życzenia pańskie spełnione.

(*ciągnie ją za suknię*)

Kundzia (*klania się komicznie dygnięciem całej osoby*)

Panie doktorze...

Jakowski

Padam do nóżek.

Stawecka

Co się Kundzi stało? Czy zachorowała?

Romcia

Na serce (*Kundzia przytakuje gestami*)

Stawecka

Nie przypominam sobie, by podlegała słabości serca.

Kundzia

Całe życie.

Stawecka

Nic mi nie mówilaś?

Kundzia

Bo się wstydziłam.

Romcia

Ciocia nie śmiała się przyznać...
Pan doktor także.

Jakowski

W samej rzeczy...

Romcia (do niego)

Ja pana wciągam... jedź pan dalej...

Kundzia

Ja panu pozwalam, upoważniam.

Jakowski

No, w takim razie powiem całą prawdę w samej rzeczy.

Kundzia (zawahała się)

Przy siostrze?

Stawecka

Dla czegoż by nie?

Kundzia

A nie będziesz się śmiała?

Stawecka

Wszystko to dla mnie jest niezrozumiałe.

Kundzia

Bo pan doktor nie miał odwagi się przyznać... Biedny! jak on musiał cierpieć!

Jakowski

W samej rzeczy... Ja jestem tak nieśmiały;... tylko panna Romana wzięła to wszystko na siebie, że tak powiem.

Stawecka (zdumiona)

Co raz mniej rozumiem.

Romcia

Pan doktor prosił mnie, żebym go cioci oświadczyła.

Stawecka

Jakto? po co? dla czego?

Romcia

Dla higieny. (śmieje się)

Stawecka

Mówcie otwarciej, co to wszystko ma znaczyć?

Kundzia (obrażona)

Jeszcześ nie zrozumiała?!

Stawecka

Nie. Cóż ty masz wspólnego z higieną?

Kundzia

Podobno... Niech pan doktor powie.

Jakowski kładzie rękawiczki

Pani siostra... Nie!... Mam honor i zaszczyt prosić o rękę siostry pani.

(Kundzia się mizdrzy).

Stawecka

Kundzi? *(niedowierzająco)*

Kundzia wyciąga rękę

Moją... Widzisz, i ja znalazłam *(zaczyna się)* kon... ku... renta!

Jakowski całuje ją w rękę

Który składa pierwszy pocałunek..

Kundzia

Pierwszy Doprawdy!?

Jakowski

Jako narzeczony.

Kundzia

Jakam szczęśliwa!

Stawecka

Jestem zdumiona!

Kundzia (obrażona)

No, widzisz! Jej się to nie może
w głowie pomieścić!!

Stawecka

Jeśli się tobie pomieściło, to bądź
szczęśliwą, moja droga, moja kochana...

Jakowski

W samej rzeczy...

Kundzia

Ja też tego pragnę.

Stawecka

Winszuję wyboru.

Romcia

Więc kiedy zaręczyny?

Kundzia

Zaraz! Od dziś uważam pana konsyl-
jarza, za urzędownie przyjętego na
kandydata do hymenu.

Jakowski

W samej rzeczy... Co za szczęście!

niespodziewane!! (*całuje ją w rękę*)
Zamszyński im się przygląda

SCENA XII

CIŻ ZAMSZYŃSKI, RĄCZKOWSKI

Zamszyński

Tableau do odmalowania!

Romcia

Młoda para, wujaszku!

Zamszyński

Słyszałem i nie przeszkadzałem, (*na s'ronie*) I boki zrywałem!

Kundzia

Widzi wujaszek, i ja mam kon-kurenta!

Zamszyński

Może to żarty?

Jakowski

W samej rzeczy... Bardzo na serjo

Zamszyński

No! Winszuję. (*żartobliwie*)

Kundzia obrażona

Chodź pan, panie doktorze. Oni ja-

koś nie są zodowolnieni, ale mnie wszystko jedno, byleś ty, panie konsyljarzu, był ze mną szczęśliwy.

Jakowski

Naturalnie. (*wychodzą*)

Romcia

Naturalnie... On mnie nawet nie podziękował, ! „W samej rzeczy“ (*prze-
drzeźniając go*)

SCENA XIII

CIŻ OPRÓCZ JAKOWSKIEGO I KUNDZI.
STAWECKA I ROMCIA na pierwszym planie

Romcia (*rzuca się w objęcia matki*)

Mamusiu! mamusiu! (*ściśają się*)

Stawicka

Ty moja droga jedyna

Zamszyński (*zbliża się*)

Podobno byłaś, Romciu, trochę niegrzeczną dla pana Kazimierza?

Romcia

Użałał się? *podchodzi ku Rączkowskie-
mu* Obierzmy, panie Kazimierzu, jakiś „Modus vivendi“ i nieskarz się więcej.

Rączkowski

Co do „Modus vivendi“ to ja od dawna stosuję się do wymagań pani.

Stawecka (do Romci)

I masz ty panu Kazimierzowi do prawdy co na serjo do zarzucenia?

Romcia

Chyba to, że o mnie myśli, kiedy ja myślę o innym.

Rączkowski (na stronie)

Dostałem obuchem!

Stawecka

I ty tak to jawnie wygłaszasz? Zniechęcasz go straszliwie

Zamszyński

To prawda! No, i poprawiłaś się! Dopiero co cię prosiłem.

Rączkowski

Słyszysz pani, jakie to wywołuje zgorzienie.

Stawecka

Niepoprawna.

Romcia (do matki)

Wszak lepiej, żeby pan wiedział czego się trzymać.

Rączkowski

Logiczne, a nie litościwe.

Romci

To jest najważniejsze, że uczciwe.
(*on się krzywi*) Nie krzyw się pan tak
bardzo. Czy to moja wina, że kocham
innego. To mnie tłumaczy.

Stawecka

Co się z tobą dzieje?!

Romcia

Bo ja wiem? ale tak jest!

Stawecka

Jesteśmy na wulkanie.

Zamszyński

Blizkim wybuchu

Romcia

Co ja na to poradzę? Nie wiem co
się ze mną dzieje.

Stawecka

Opamiętaj się? Pan Omiński kocha
inną, a człowiek taki jak „on“ raz tyl-
ko kocha... czegoż więc chcesz, czego
oczekujesz?

Romcia

Sama niewiem, ale przestać kochać
nie mogę.

Stawecka

Nieszczęśliwa!

Rączkowski

A ja ją tak kocham!! Kto wie czy ja to przeżyję!

Romcia

O! Boże, mój Boże! tylko tego panie mów, proszę pana bardzo.

Rączkowski

Nareszcie usłyszałem słówko współczucia!

Zamszyński

To pierwszy już krok... Bądź wytrwałym.

Stawecka

Miejmy nadzieję, że po dłuższym namyśle?...

Romcia

Jak wy mnie męczycie!!

Stawecka

Nie otwieramy ci oczy.

Rączkowski (do Romci)

Upamiętaj się pani i zwróć na właściwą drogę.

Romcia

A tak! rozumiem, (oddala się od niego)

Rączkowski

W ten sposób nie spotkamy się.

Stawecka

Biedne moje nerwy i to z jej przy-
czyny szarpane. (*Romcia zbliża się do
matki*)

Romcia

Mamusiu, mateczko kochana wy-
bacz mi? wybacz! (*scena uczuciowa*)

Stawecka

Pieszczoty twoje przyniosły mi pra-
wdziwą ulgę... Widzisz, droga moja,
mogłybyśmy przecie, być szczęśliwe...
Słuchaj rad naszych, dziecko moje.

Zamszyński

Rad życzliwych, doświadczonych!...

Romcia

Starszych i dla tego spokojniej-
szych... Żądać spokoju od młodych!

Zamszyński

Ona ma zawsze odpowiedź... Dość
na dziś.

Romcia (ironicznie)

Kropla po kropli! Ludzicie się.

Zamszyński

Niedoświadczone dziecko jesteś, nieznasz życia! Ot! chodźcie lepiej do ogrodu, chcecie?...

Stawecka

Dobrze. (*z westchnieniem*) Złe mam przeczucie, to już nie uczucie to upór.

(*wychodzi*)

Zamszyński

Niema, jak świeże powietrze na uspokojenie nerwów (*wychodzi*)

Rączkowski (do Romci)

A my?

Romcia

Idź pan sam, ja przyjdę za chwilę..
No! idź pan! (*tupnięcie nogą*) Zaraz!
Słyszysz pan! Potrzebuję się nieco uspokoić. (*Rączkowski oddala się i wraca*)

Rączkowski

O to jest nasz „modus vivendi“
Zawsze być posłusznym?

Romcia

A tak.

Rączkowski

Zrozumiałem to od dawna.

Romcia

Dla tego pańska obecność nie jest mi...

Rączkowski

Co? co?

Romcia

Nie jest mi zupełnie... antypatyczną.

Rączkowski

Masz tobie! (*wychodząc*) Nie jest antypatyczną! (*wychodzi zmartwiony*)

SCENA XIV

Romcia

Ach! jak on mi działa na nerwy (*zmiana tonu*) „Panie Kazimierzu,“ i już go mam przy sobie... „Idź pan precz!” i już go niema. Czy taki bierny człowiek jest w możności wywołać prawdziwe uczucie, które nawskroś przejmuję O! nie!... Omiński! Ten! O! ten Ale on kocha podobno inną! Ale kogo? kogo on kocha?! Żebym ja ją znała!

SCENA XV

ROMCIA—STAWECKA

Stawecka

Romciu! chodźno do ogrodu mamy
gości

Romcia

Kto? Pan Omiński?

Stawecka

Ty tylko o nim myślisz.

Romcia

To trudno.

Stawecka

(Zdetonowana cofa się) (niecierpliwie)
No .. chodź! (wychodzi)

Romcia

Kogo on kocha?... (wychodzi)

(ZASŁONA)

Akt III

Weranda w ogrodzie domu Staweckich

(W kilka dni po 2-im akcie)

SCENA I

STAWECKA, KUNDZIA, ROMCIA

Kundzia (do Romci)

Tobie zawdzięczam szczęście!... Co za zmiana w mojem życiu! Świat mi się wydaje zupełnie inny! Mam o kim myśleć, oczekiwać wizyty... jego przyjscia... Jakie to inne życie!

Romcia (smutnie)

Tak, tak jest! inne to życie gdy się kocha! Myśli inaczej krążą...

Kundzia

Patrz, ten ogród dawniej mi się wydawał smutny monotony, brzydki, dziś mnie zachwyca, bo „on” mi tutaj mówił słowa pociechy, nadziei!

Stawecka

Nie poznaję cię, moja droga, do-
prawdy nie poznaję.

Kundzia

Co? Myślałaś, że nie mam serca?...
Otóż mam, a „on” chociaż nie jestem
ładną, umiał poznać się na mnie i za
to go kocham.

Stawecka

I cóż „On“ ci takiego mówi, żeś nim oczarowana!

Kundzia

To moja rzecz! Niedowierzasz? Więc według ciebie tylko ładne mogą być kochane?

Stawecka

Nie zawsze.

Romcia

Naprzykład ja! Mówią, że jestem ładna! No i cóż mi z tego? Co?

Stawecka

Zaczynasz być... (*zawachala się*)

Romcia

Mów, mamó? Co mama chciała powiedzieć?

Stawecka

Nie wpadaj w pesymizm... w twoim wieku, i z twoją urodą, tego niewolno, nie powinnaś... Od czego charakter? Jesteś dopiero na progu życia a już zaczynasz wątpić! desperować, a to mnie, przy twoim żywym temperamencie, bardzo martwi, niepokoi nawet!

Kundzia

Ale bo też to jest oburzające, że on się tak uparł i gardzi twoją córką!

Stawecka (spokojnie)

Powiedz mu to...

Kundzia

Jeśli pozwolisz?

Stawecka

Liczysz na swoją elokwencję?

Kundzia

Więcej niż na moją (*aluzja*) urodę.

Stawecka

A z doktorem?

Kundzia (nerwowo)

Co chcesz powiedzieć? co? słucham.

Stawecka

Nie sędzę, żeby jego pobudki były tak bardzo idealne. Niewierzę w altruizm i jestem gruntownie przekonana, że sprężyną, każdego dobrego czynu jest interes własny, przedewszystkiem.

Kundzia

Interes dobry wtedy tylko jest dobrym jeśli dwie strony są zadowo-

lone; siebie samego kocha się w drugiej osobie. Co do mnie zupełnie mi to wystarczy... (*z przekąsem*) Nie należę do górnołotnych, za brzydka jestem na to. Kontentuję się tym, który siebie we mnie kocha,

Stawecka

Jak on?... Daj ci Boże być w tych warunkach szczęśliwą... Zdaje mi się że czas na twoją wizytę, prawda? Więc do widzenia.

(*wychodzi*)

SCENA II

KUNDZIA, ROMCIA

Kundzia

Mogłabyś iść w moje ślady... Kazio cię kocha, wyjdź za niego... Nie podzielasz mego zdania? (*spogląda*) Oh! Patrz. On! Doktor nadchodzi. Biegnę na jego spotkanie, biegnę.

Romcia

Ciociu! Ciociu! (*Kundzia zatrzymała się*) Niech go ciocia zaprowadzi do salonu... Ja wolę tutaj sama zostać.

Kundzia

Albo chcesz być „sama“ z Omińskim? Prawda? On też zaraz nadzieje... Niemogę ci nie odmówić

(*odchodzi*)

SCENA III

ROMCIA potem OMIŃSKI

Romcia

I ona jest szczęśliwsza odemnie. Kto by temu uwierzył. Ciccia umie dostosować się do warunków życia i utrwalonych zwyczajem formuł. Ja nie! Mną los rozporządza despotycznie!... Jestem córką człowieka, który tragicznie skończył! Biedny ojciec.... Czy można wierzyć w przeznaczenie? A jednak sądząc z niektórych faktów! Bywają nie uniknione następstwa. Ach! jacy my jesteśmy mało mogący.

Mówią, że w każdym człowieku jest anioł i... zwierzę; (*zamyślona*) Pozostaje kwestja co w kim przeważa? Trzeba umieć dopatrzeć... (Słychać nadchodzącego.) (*zmieszana*) On!

Omiński

Pani sama?

Romcia (po przywitaniu)

Nie milego pan doznał wrażenia?

Omiński

Cóż znowu.

Romcia

Nie mogę tego nazwać inaczej...
Zawsze mnie pan unika! Dla czego?

Omiński

Ależ tak nie jest... (*ona mu się przygląda niedowierzająco*) Dla czego patrzysz pani na mnie w ten sposób?
(*siada na uboczu*)

Romcia

Unikasz mnie pan powtarzam i w tej chwili daleś pan jawny tego dowód.

Omiński (wstaje)

Że usiadłem? Przepraszam.

Romcia

Pan się zemną zachowuje niemożliwie.

Omiński

W każdym razie bezwiednie.

Romcia

I to ma być prawdą—to jest kłamstwo?

Omiński

Oh

Romcia

Widocznie unika mnie pan, nie przestanę powtarzać.

Omiński (po chwili namysłu)

No, a jeśliby? Dla tego, właśnie, unikam, kiedy już wiesz pani o tem... to przyznać wolę, powinienem.

Romcia (szyderczo)

A tak! tego właśnie pragnę!

Omiński

O, proszę tą szczerą przyjąć po-
błażliwiej.

Romcia (szyderczo)

I z uśmiechem?

Omiński

Poważnie... Po krętych ścieżkach
nie wolno mi chodzić z panią szcze-
gólniej.

Romcia

O tak! Szczerą za szczerą; krę-

tej drogi nie lubię, ścieżki tem mniej...
(z powziętą decyzją) Jak mam postąpić
w położeniu w jakim się znajdujemy?

Omiński

Co?

Romcia

Wszak się pan domyślasz, że go
kocham.

Omiński

Aaa! Lecz powól sobie pani powie-
dzieć, że może to tylko wmówiłaś so-
bie to uczucie. Jesteś pani rozpiesz-
czoną jedynaczką, wszyscy ci ulega-
ją i może moja oporność wydaje ci
się niezwykłą — a pani, w nieświa-
domości swojej — nazywasz to miłością.

Romcia

Nie panie! to miłość, jestem tego
pewną.... I pocóż miałabym się z tak
wielkiem uczuciem dłużej tajić?... Co?
Zresztą już nie jest to tajemnicą dla
nikogo.

Omiński

pan Kazimierz

Romcia

Jego już uprzedziłam. Uczciwość tego wymagała.

Omiński

A mama? A wujaszek?

Romcia

Powiedziałam wszystko z całą otwartością dobrej córki.

Omiński

Mama wie także?

Romcia

Czyż mam prawo kryć się przed matką? Ja ją tak kocham! Mama jest tak dobra, że mogę panu zaręczyć...

Omiński (na stronie)

Straszne położenie!

Romcia

Jesteś pan w kłopotcie? Prawda, panowie nie jesteście przyzwyczajeni, aby się wam panna sama oświadczała... Ja zaś uważam to za bardzo proste.

Omiński

Doprawdy?

Romcia

A tak! Kto kocha, ten instynktownie jest przezornym i dąży do zapewnienia sobie szczęścia. Dba aby kochany nie zszedł z jej drogi.

Omiński

Proszę! proszę!

Romcia

Zważ pan jeszcze i to, że my wam przysięgamy posłuszeństwo; racjonalniej jest abyśmy same sobie wybierały „pana“ którego musimy słuchać. Prawda, zwyczaje tego nieuświęciły jeszcze. Wobec zwyczajów, przestarzałych, dodam, zawiniłam, lecz postępuję rozsądnie, logicznie, czy nie?

Omiński

Co za zasady? Co za stanowczość w tym wieku?

Romcia

Czyż to ma być wadą? Dotychczasowa etyka przeżyła się — czy się pan na to zgodzi?

Omiński

Trudna kwestja do roztrzygnięcia

Romecia

A w przelomie, który nastąpić musi, kobieta niezaprzeczenie odegra wpływową rolę na postęp, tak dawno w tym kierunku oczekiwany!

Omiński

Ach! Kobieta—emancypantka! Pani także!
nowa ~~klamra~~ niespodzianka....

Romecia

Jak widzę nieprzyjemna? Wydaje się panu śmieszna, przyznaj pan, proszę.

— Omiński —

Śmieszna? Niepowiem, godna politowania bezsprzecznie.

— Romecia —

Tak dalece?

— Omiński —

Reformatory są zawsze naraziem na tyle nieprzyjemności... zawodów!
a, ostatecznie, na tyle rozczarowań!

— Romecia —

Nie przeczę. Jednakże są potrzebni.

— Omiński — Ależ pani, nie

możemy się porozumieć. Nie wrysy mogą rozstrzygać takie ważne kwestje społeczne.

— Romecia — Jak się wrysy będą od tego tak jak pan usuwać.....

— Omiński —

Nie mam, przyznaję, powołania,
namaszczenia.

— 106 —

Romcia

Potrąciłam o tę kwestję, aby usprawiedliwić przed panem moją śmiałość oświadczenia mu...

Omiński

Ale ja nie zasługuję na taki zaszczyt... taki... (poprawia się)

Romcia

Na taki wybór? Aa! nieodpowiadasz pan! Pierwszy raz widzę pana zaambarasowanego!

Omiński

Jest czem... Chciałbym widzieć innego w tem położeniu!

Romcia

Innego by to nie spotkało... Pan posiada urok nie wypowiedziany ... Znowu pana zaambarasowałam?

Omiński

Skromność moja nie pozwala...

Romcia

Nie! nie! To ta którą pan kocha nie pozwala! Prawda! Przyznaj się pan, kochasz pan inną?

Omiński

Nietrudno się domyśleć... (*nieszczę-
rze*) Inaczej, przyznaję.

Romcia (wybuchowo)

Uprowadziła mnie !! Inaczej, sam pan
powiedział...

Omiński (na stronie)

By się wykreślić...

Romcia

Nieznam jej, ale jej niecierpię ! Nie-
nawidzę ! Boję się więcej powiedzieć !!

Omiński

Nie mów pani, zaklinam.

Romcia (z uniesieniem)

Jak on się o nią lęka ! Więc ją
pan tak kocha !

Omiński

Bardzo.

Romcia

Nieszczęście ! Lepiej, że jej nie znam.

Omiński

A gdybyś ją pani знаła ?

Romcia

Wyzwała bym ją.

Omiński

W imię nowej etyki?

Romcia

Wolę jej nie znać, wolę nie znać...

Omiński

To prawda...

Romcia

A może ja ją znam?

(Pani Stawecka nadchodzi)

SCENA IV

CIŻ, STAWECKA

Stawecka

Prowadzicie państwo rozmowę nader ożywioną.

Romcia (żywo)

Mówiliśmy o tej, którą kocha pan Omiński.

Stawecka

Co? co? co ty mówisz?... Skąd ci przychodzi? Odwaga tak niezwykajna

Romcia

Jak mamę to silnie obeszło?

Stawecka

Bo... (*opanovała się*) Skąd ci przychodzi odwaga wtajemniczać się w sekreta tej natury! Jak śmiałaś dopytywać się, bo przecież?

Romcia

O! pan Omiński broni się dyskretnie, jak przystoi prawdziwemu bohaterowi... pierwszy to punkt honoru, który aż, nadto spełnia. Nie zdradził się niczem, właśnie mnie to irytuje. Bo żebym ją znała! (*podniecona*)

Stawecka

Gdybyś ją znała?

Romcia

Miałabym możność zdać sobie sprawę, czy moja rywalka zasługuje na palmę...

Omiński

Pierwszeństwa? Otóż w tem rzecz: była pierwszą.

Stawecka (urazona)

Tak. Tylko pierwszeństwo za nią przemawia? (*do Romci*) ciesz się Romciu, twoje zwycięstwo... Tamtej try-

umf schlebiać ci może, bo tylko temu
zawdzięcza...

Romcia

O nie! Zresztą, czemu zawdzięcza,
rzecz mała, ważniejsze, to że jest ko-
chaną.

Omiński (na stronie)

Co za położenie okropne!

Stawecka (do Romci)

Upamiętaj się...

Romcia

i pan się z nią ożeni kiedy? kiedy?

Omiński

Kiedy? (*zamyślony*)

Stawecka

Przecież wyszła za innego.

Romcia

Głupia! Jaka ona głupia! Takie-
go jak „on“ niekochala.

Stawecka

A może kochała.

Romcia

Dla czegożby wyszła za innego?
Ja bym tego nie zrobiła.

Stawecka

Bo w życiu, moje dziecko, nie zawsze się czyni to czego się pragnie. Bywają przeszkody, z którymi trzeba się liczyć... bywają konieczności, którym się trzeba poddać jak to dziś sama doświadczasz.

Romcia

Aż nadto.

Stawecka

Trzeba umieć zmierzyć odległość między zamiarem, a możliwością.

Omiński

Trzeba mierzyć zamiary stosownie do sił swoich i do okoliczności.

Stawecka

Ludzie tak mało mogą... Ta straszna walka...

Romcia

Ja też walczę! (*przechodzi się nerwowo*)

Stawecka

To co łatwo przychodzi, mniej się ceni. Każda istota zależną jest w niższym lub wyższym stopniu od otoczenia w którym żyje.

Omiński

Szczęście zależy od tego, czy otoczenie nasze dodatnio, lub ujemnie na nas oddziaływa.

Romcia

Rozumiem. Jak ta, co mnie w drogę weszła.

Omiński

Jak pani dyskutuje.

Stawecka

Zawsze ktoś komuś w drogę wchodzi. Szczęście jednych okupuje się nieszczęściem drugich. I zawsze tak będzie. Trzeba obliczyć swoje siły: kto nie może zwyciężyć musi ustąpić!

Romcia

A a!

Omiński

Pani Stawecka ma słuszość

Romcia

Nie szcędzicie mi rad. Mama także. No, dobrze... chwilowo ustępuję... Ale nie daję za wygranę... I póki tamtej nie poznam! (*wychodzi*)

SCENA V

STAWECKA—OMIŃSKI

Stawicka

Czyż mnie mogło spotkać większe nieszczęście? Nie nawidzi swej rywalki, a tą rywalką jest jej własna matka! Boże! Boże! Co ja pocznę?

Omiński

Przyznaję, położenie bardzo jest trudne!

Stawicka

Co dalej będzie?

Omiński

Więcej spokoju, droga pani... Pomyślimy.

Stawicka

Ale co?

Omiński

Znajdzie się sposób.

Stawicka

Okropne! Matka rywalką swego dziecka! czy pan pojął całą ohydę tego wstrętnego położenia?

Omiński

Wstrętnego? Co najwięcej przykrego

Stawecka

Nie ! nie ! nie ! Ach ! zdawało się nam, iż śmierć mego męża umożliwiła połączenie się nasze ! A tu się przedstawia nowa przeszkoda i to przeszkoda, jak dla mnie, największa .... Nic z tego nie będzie. Jesteśmy w położeniu bez wyjścia.

Omiński

Bez wyjścia ? Tak nie jest i nie będzie. Tego nowego ciosu nie zniosę.

Stawecka

Trzeba, musisz, musimy.

Omiński

Cóż zamierzasz, pani ? Chcesz mnie znowu usunąć, poświęcić ?

Stawecka

Trzeba, konieczność tego wymaga.

Omiński

Po tylu latach wyczekiwań ! nieznośnych męczarni. I to w tejże chwili, kiedy właśnie zaczynałem się cieszyć nadzieją pomyślnego rozwiązania kwestyi.

Stawecka

Nie możesz pan żyć bez miłości ? No, to żeń się z nią !

Omiński

Nigdy ! słyzy pani, nigdy !

Stawecka

Nie ?

Omiński

I to mnie, mnie pani proponuje ?

Stawecka

Z poświęcenia.

Omiński

Siebie poświęcając mnie gubisz .

Stawecka

Z taką, jak ona ?

Omiński

Panią kocham .

Stawecka

Ale ona kocha ciebie.

Omiński

Na moje szczęście pani kocha mnie także.

Stawecka

Poświęcę się. Cóżby to była za matka, gdyby nie umiała poświęcić się dla własnego dziecka. Mówię to ze stanowczą decyzją, innego punktu wyjścia nie znajdziemy.

Omiński

Oh!

Stawecka

W tem co zaszło, niech ona przynajmniej będzie szczęśliwą.

Omiński

Niemoże być ze mną szczęśliwą i nie będzie.

Stawecka

Ale tak być musi, takie wyjście jest konieczne.

Omiński

Ja panią kocham! Od tylu lat kocham! Mógłbym pogwałcić najdroższe moje marzenia? Mógłbym rozstać się z ideałem moich uczuć mych tylu wypieszczonych myśli? Tam w dalekich krajach, ciągle, i zawsze marzyłem o pani. A w chwilach zwątpienia poszukiwałem śmierci, bo żyć bez ciebie było mi męczarnią.

Stawecka

Więc tak mnie kochasz?

Omiński

Kocham, ubóstwiam!

Stawecka

Ona taka piękna, taka młoda, i tak bardzo cię kocha. Ten kwiat młodości oddaje ci się z całą naiwnością młodego serca.

Omiński

Z fantazyi; a z resztą nie kocham jej...

Stawecka

Pokochasz później.

Omiński

Nigdy... emancypantka i taka stanowcza. O nie, nigdy! Moim ideałem jest kobieta łagodna, uległa, dobra, jak pani... ciebie jedyną pokochałem i nigdy kochać nie przestanę, przysięgam!

Stawecka

Ah! Dajesz mi wielki dowód miłości. Chciałam się poświęcić dla niej, teraz widzę że to niepodobna. Niech się dzieje, co chce... Kocham! To usprawiedliwia wszystko.

Omiński

Droga moja!... Upajasz mnie. O! jak ja cię kocham!

Stawecka

I ty mnie upoiłeś! W takich wrażeniach życie jest cenniejsze!

Omiński

Jesteśmy dla siebie stworzeni! Zobaczysz? jacy my będziemy szczęśliwi.

Stawecka

Dajesz mi szczęście i możliwość kochania całą duszą! Jakież to uczucie wzniosłe! piękne, przejmujące. Kochaj mnie zawsze, drogi mój, zawsze!

Omiński

Zawsze? Co za chwila urocza. Jak ty mnie uszczęśliwiasz. Droga moja, ukochana zawsze moja.

(Stawecka zsuwa się w jego objęcia on— ją całuje)

Stawecka (sennym głosem)

Jestem oszołomiona! Odrećtwiała!

Omiński

Oczarowana! Moja!

(ZASŁONA).

Akt IV

Ta sama dekoracja co w 3 akcie.

SCENA I

ROMCIA—JAKOWSKI

Jakowski (wchodząc)

Witam, witam. Jak też spędziliście czas w Zakopanem?

Romcia

Wracamy wszyscy zniechęceni.

Jakowski

Masz tobie ... Wszyscy?

Romcia

Ciekawość wuja zaspokoję natychmiast...

Jakowski

Prawda; zostałem wujem pani.

Romcia

Ciocia nam donosiła że jest bardzo szczęśliwą.

Jakowski

A powątpiewaliście wszyscy i byliście niechętni w samej rzeczy.

Romcia

Bo... doprawdy.,

Jakowski

Tak. Widzisz, moja luba, pogodzi-
łem polepszenie mego losu z jej gorą-
cem pragnieniem...

Romcia

Posiadania męża?

Jakowski

Naturalnie. Oboje jesteśmy zadowol-
nieni. Uczciwość nakazuje mi zacho-
wywać się w obec niej poprawnie i su-
miennie.

Romcia

To już wiele...

Jakowski

Cóż dziwnego? Tak mnie bardzo
kocha, iż serdecznie jej odpłacam je-
śli nierównie gorącą miłością, to przy-
najmniej jak najszczerszą sympatją,
bo, doprawdy, bardzo jest dobrą ko-
bietą i wzorową żoną w samej rzeczy.

Romcia

Zachowanie się wuja jest przykła-
dne... Niewiedziałam, że można pogo-
dzić... jakto powiedzieć?

Jakowski

Interes z sumieniem? a przecież to główna podstawa etyki. I rzeczywiście, kto przychodzi do majątku przez poślubienie kobiety bogatej, powinien mieć przedewszystkiem na uwadze, aby postępowaniem honorowem zasłużyć sobie na uwzględnienie opinii za czyn, na który zwykle nie patrzą ludzie pobleźliwym okiem. Kto chce się liczyć z opinią publiczną—a liczyć się z nią należy—powinien w tym wypadku postępować, jak ja.

Romcia

Bardzo dobrze, ale ja bym się z takim postępowaniem nie umiała pogodzić. Mówię tylko o sobie...

Jakowski

Bo macie majątek, nie znacie potrzeby, tej prawdziwej, tej nieublaganej. Ach jak mnie bawią ludzie, gdy mówią: „Ja bym tego nigdy nie zrobił.“ Naiwni! Kto może za to ręczyć, póki nie jest w podobnym przypadku? Jak się to inaczej rezonuje, a inaczej postępuje! Ale syty głodne-

mu nigdy nie wierzy, a nawet za-
zdrości mu jego apetytu że tak po-
wiem i doń pała, za to nienawiścią!

Romcia

Więc i bogaty biednemu ma coś
do pozazdroszczenia!

Jakowski

Naturalnie... że tak powiem, prze-
sył czyni go nieszczęśliwym! Ale
wracajmy do pobytu w Zakopanem.

Romcia

Prawda.

Jakowski

Zkąd więc to zniechęcenie?

Romcia

Mama niezadowolniona, gdyż trzy
miesięczny pobyt w górach nie wpły-
nął na polepszenie jej zdrowia... a za-
pewniałeś pan, iż pobyt w górach...

Jakowski

Radziłem góry, albo małżeństwo...
A że jedno nie poskutkowało...

Romcia

A cioci?

Jakowski

O bardzo! że tak powiem.

Romcia

Słuchaj pan dalej...

Jakowski

Wuj... w samej rzeczy...

Romcia

Prawda. Jeszcze nie mogę się przyzwyczaić... tak się to prędko stało! Niewszyscy mają szczęście.

Jakowski

Najtrudniejsze do skojarzenia to takie małżeństwo, w którym szukają tylko miłości.

Romcia

Łatwiej gdy idzie o interes?

Jakowski

W samej rzeczy: Wtedy niema tych nadzwyczajnych sytuacji, przeszkód, rozczarowań! Łatwiej jest skombinować dwie pozycje cyfr...

Romcia

Niż zjednoczyć dwa serca? Dwie dusze!

Jakowski

Naturalnie. Cyfry się łatwiej manipulują byle były... (*gest*)

Romcia

Byle były jednostki, dziesiątki, i zera?

Jakowski

Naturalnie, ale zera po jednostkach, to stanowi właśnie że tak powiem poważne...

Romcia

Małżeństwo? Oparte na cyfrach, nie na uczuciach! Nie! nie! niemogę się z tem pogodzić...

Jakowski

Rezonujesz jak posażna panna.

Romcia

No! Słuchaj dalej wujaszku: pan Omiński zniechęcony, pomijam dla czego.

Jakowski

Naturalnie. (*na stronie*) Trudno jej o tem mówić.

Romcia

Pan Kazimierz zniechęcony...

Jakowski

Bo go nie kochasz, że tak powiem.

Romcia (z przekąsem)

A wszyscy utrzymują, że on stanowi świetną partyę! (*śmieje się*) Ha! ha! ha! To mnie niezaspakaja... Cyfry!

Jakowski

Kto ma temperament... w samej rzeczy ten cyfr nie ceni.

Romcia

Co takiego?

Jakowski

Nie jedna by się czuła szczęśliwą...

Romcia

A ja się czuję., zniechęconą, że mi się narzuca... Wujaszek zaś...

Jakowski

Dziadzio...

Romcia

On woli, żeby go tak nazywać... Wujaszek najwięcej jest zniechęcony naszym zniechęceniem.

Jakowski

Pojmuję.

Romcia

Dziadzio dowodzi, że nieumiemy się ze szczęściem obchodzić, przez jakiś

upór. Jak on mówi — upór nieusprawiedliwiony.

(Zamszyński nadchodzi)

SCENA II

CIŻ. ZAMSZYŃSKI

Zamszyński (zbliża się)

Co potwierdzam i teraz. *(do doktora)*
Witam konsyljarza. Słyszysz, jak ona rezonuje.

Jakowski

Dobry znak, że tak powiem.

Romcia

Ciekawam ?

Jakowski

Nie bardzo musi być zakochana, w samej rzeczy, kiedy rezonuje z taką pewnością siebie.

Romcia

Czy koniecznie trzeba głowę stracić ?

Jakowski

Naturalnie. Kto kocha, prawdziwie kocha, ten traci natychmiast równowagę, traci pewność siebie. Objaw

ten jest fizjologicznie i psychicznie usprawiedliwiony, że tak powiem.

Zamszyński

A widzisz.

Romcia (silnie zaznaczając)

Więc póki głowy nie stracę póty nie będziecie mi wierzyć?!

Zamszyński

Ty jej chyba nigdy nie stracisz... Domyślałem się, że się powodujesz, fantazją, nie zaś, tą prawdziwą, dla Omińskiego miłością. To minie, prawda?

Romcia

Wraz z mojem życiem...

Zamszyński

Co? co?

Romcia

Wmawiajcie we mnie co się wam podoba, ja wiem, że go kocham.... Nie dręczcie mnie, za wiele mnie to kosztuje! rozstraja... *(oddala się)*

Jukowski

O! o! Muszę iść do pani Staweckiej.

(oddala się)

Zamszyński

Opowiedz jej pan tę rozmowę.

Jakowski (wychodzi)

SCENA III

ZAMSZYŃSKI—ROMCIA

Zamszyński

Żebyś ty chciała słuchać rad starszych.

Romcia

To co mi radzicie nie zgadza się z mojem przekonaniem i mojemi uczuciami.

Zamszyński

Uparciuch z ciebie!

Romcia

Wujaszek ma specjalny dar traktowania kwestyi!

Zamszyński

Nabyty doświadczeniem... Słuchaj! Często okazujesz energję, zdobądź się jeszcze na większą, a pokonasz fantazję! Powiadam ci, dziecko, zniechęcasz Kazia i to ci na dobre nie wyjdzie. (*z naciskiem*)

Romcia (smutnie)

Być może.

Zamszyński (z naciskiem)

Uprzedzam cię... Daj nam istotny dowód charakteru, daj pokój twoim zachciankom niczem nie usprawiedliwionym! zwróć się do...

Romcia (niecierpliwie)

Ależ ja go nie Kocham! nie Kocham!

Zamszyński

I to ma być, doprawdy, przeszkoda?

Romcia

Ciekawe?

Zamszyński

Ale on cię Kocha, i jak Kocha!

Romcia

Ja tam coś słyszałam o potrzebie wzajemnej miłości?

Zamszyński

Oh! niewiele by było małżeństw, gdyby się tylko ci pobierali, co się Kochają... wzajemnie...

Romcia

To jakieś nowe zasady !?

9

Zamszyński

Stare jak świat.

Romcia

W takim razie, jaka jest rękojmia szczęścia w małżeństwie?

Zamszyński (dobitnie)

Uczciwość.

Romcia

Przyznaję i cenię. To jest wiele, ale czy dosyć?

Zamszyński

Rzecz najważniejsza. Nie można za wiele wymagać: Miłość, wzajemność, stanowisko socjalne i materjalne, te same pojęcia i przekonania, to samo wychowanie i zasady, to wszystko w jednej osobie, znaleźć trudno a coź dopiero w dwóch. Moja kochana, szukaj takich nowoczesnych Diogenesie. Za długo nosić latarkę, ręka by opadła (*gest*) poszukiwania daremne.

Romcia

Po cóż się ludzie żenią?

Zamszyński

Bo kobieta nie może żyć bez męża: nie wypada.

Romcia

A mężczyzna?

Zamszyński

Aby być mężem kobiety (*z naciskiem*)
Ponieważ tak nie odzownie jest jej
potrzebnym. Rozumiesz? Ma w nim
podporę, opiekę, wszystko to nie dosyć?

Romcia

Więc się żenicie przez poświęcenie?

Zamszyński

Łapiesz za słówka?

Romcia

Więc dlaczego?

Zamszyński

Bo my was tak kochamy. (*uczuciowo,
i oczulony na wspomnienie dawnej miłości*)

Romcia

Nareszcie! ... O, jak się wujaszek
rozczył.

Zamszyński

To nie ... Wspomnienie! No, i bez
was żyć nie możemy. Jedno dla dru-
giego jest niezbędną potrzebą, choć
się wzajemnie oskarżamy. Na co się
zdało? Głupstwo, albo nie szczerłość
często jedno i drugie.

Romcia

To też ja się od tego nie wymawiam. Podobno i mama?... Wujaszek musi o tem coś wiedzieć?

Zamszyński

No, tak, przyznaję, ona powinna by też wyjść za mąż... Namawiaj ją.

Romcia

Chodźmy ztąd dalej, do ogrodu... Doktor może nadejść, przeszkodziłby naszej rozmowie. (oddala się, *Zamszyński idzie za nią*)

Zamszyński (postępując za nią)

Ty nie jesteś na wpół ciekawą.
(*znikają za drzewami*)

SCENA IV

STAWECKA — JAKOWSKI

Jakowski

Niech się pani tylko mej rady ściśle trzyma.

Stawicka

Nie wszystko, co doktorzy radzą można wykonywać. Jesteśmy, wszyscy, igraszką losu, nie więcej. Projek-

tuje się jedno, a tu wypadnie wprost przeciwnie. Mnie to właśnie spotkało.

Jakowski

Cóż czynić?

Stawecka

Ah! gdyby nie ona!

Jakowski

Z dziećmi często się miewa dużo kłopotów, że tak powiem.

Stawecka

Gdy się je ma, moc zmartwień i trudów. Gdy się ich niema prawdziwe nieszczęście dla rodziny!... Na wolę Boską.

Jakowski

Tak. To wielkie słowo pociechy w samej rzeczy. (*żegna ją i wychodzi*)

SCENA V

STAWECKA—ROMCIA—ZAMSZYŃSKI

Stawecka spogląda w stronę wyjścia)

Dostrzegam Kazia... (*do wchodzącej Romci*) Rozważ zastanów się... O! Gdybyś ty chciała!

Romcia

Nie kocham go! nudzi mnie! (*na stronie*) Nie udało mi się wujaszka wyciągnąć na słówka! Jakaś tajemnica nie zbadana! (*Stawecka rozmawia z Zam-szyńskim*)

SCENA VI

CIŻ, RĄCZKOWSKI

Rączkowski

Proszę mi wybaczyć, że tak późno przychodzę.

Romcia

Ależ nikt pana wymówkami nie zasypuje, bądź pan spokojny.

Rączkowski

Dziękuję za pobłażliwość.

Zamszyński

No i co? Zawsze się będziecie sprzeczać?

Rączkowski

Ja się ani sprzeczam ani sprzeciwiam panie Romanie.

Romcia (z przekąsem)

A ja bym sobie nawet nie zada-

wała tego trudu (*na stronie*) Taki bierny konkurent! To nie tamten!

Zamszynski

Nie dobra jesteś! Ten zacny pan Kazimierz, taki jest cierpliwy, taki łagodny.

Rączkowski

Czy to warto być dobrym?

(*Romcia okazuje zdenerwowanie*)

Zamszyński

Źle się zaczyna... Chodź pan ze mną. Najlepszy sposób na kobietę: Obojętność.

Rączkowski

Obojętność gdy się kocha?

Zamszyński

No to udawaj pan obojętność, naucz się.

Romcia

Cheiałabym zobaczyć pana w tej roli... „nauczanej“

Zamszyński

Prawda. Trzeba być obojętnym z własnej inicjatywy. Wszelkie rady i nauki. Nie przymierzając do mej...

Romcia

Wnuczki? Dziękuje dziadzi.

Zamszyński

Teraz mnie się dostało !

Romcia

Za dziadzię ? Przepraszam.

Zamszyński

No, chodź pan... Z kobietami wojować.

Rączkowski

Nie równa broń.

Romcia

Zawsze będziecie pobici... musicie nas słuchać.

Zamszyński

Nie wszyscy, na szczęście, chcą i muszą. Co ?

Romcia

Takich to opornych właśnie kochamy.

Rączkowski

Pójdę za pani wskazówką.

Romcia

Nie z tych pan jesteś

Zamszyński

Chodźmy chodźmy, za wiele ci się dostaje, oberwiesz się pod ciężarem...
(oddalając się) No, uszy do góry, jeszcze będzie dobrze.

SCENA VII

STAWECKA—ROMCIA

Stawecka

Byłaś dla Kazia bardzo niegrzeczną.
Musimy powziąć decyzję, stanowczą
decyzję.

Romcia

O! dawno jest powzięta z mej stro-
ny. (*smutnie*) Tak! tak!

Stawecka

Bez mej wiedzy? Widzę, że cała
ta sprawa wchodzi na grunt pałacy.
(*zbliża się do niej*) Jeśli Kazio się znie-
chęci będziesz kiedyś żalować. Nie
chcesz tego zrozumieć?

Stawecka

Po co on mi się tak naprzykrza?

Stawecka

Zamartwisz mnie swoim uporem.
Nie pojmuję cię.

Romcia

Mnie również wiele rzeczy wydaje
się niepojętymi.

Stawecka

Naprzykład?

Romcia

Już ja wiem.

Stawecka

To nie jest odpowiedź, powiedz co wiesz, o czem myślisz? Mów?

Romcia

Mam do mamusi wielką prośbę.

Stawecka

Mów, mów dziecko drogie.

Romcia

Pozwoli mi mama otwarcie porozmawiać?

Stawecka

Nie potrzebne pytanie.

Romcia

Tak jak powinna rozmawiać córka z matką, zupełnie szczerze i z całym zaufaniem?

Stawecka

Dobrze. Tak należy. (na stronie) Prze-
raża mnie!

Romcia

Powiedz mi, mamó, czy między matką a dzieckiem niezgoda jest możebna?

Stawecka

Niestety, zdarza się.

Romcia

Rzecz przykra.

Stawecka

O, jak przykra!

Romcia

A między matką i córką?

Stawecka

Zdarza się. (*na stronie*) Do czego zmierza?

Romcia

Nie mam na myśli nie porozumień w sprawach materialnych.

Stawecka

Domyślałam się. Podobna kwestja w naszym stanie majątkowym jest wyłączona. Mów o co idzie?

Romcia (po wahaniu się)

Nie mam odwagi.

Stawecka (na stronie)

Odżyłam! (*do niej*) Czy należy uledz na zawsze... fantazyi i chwilowym zachwytom? Nie! Uczyn, co wiele innych czyni. Zrezygnuj z swoich marzeń! Mało która z kobiet ma męża z pierwszych wrażeń, z pierwszej miłości. Wreszcie pierwsi kochani często nie zasługują na miłość jaką ob-

darza go młode i naiwne dziewczę, o
świeżem sercu, jak twoje, moja droga.

Romcia

Ale młode dziewczę nie może tak
trzeźwo rozumować. Kocha i to jej
wystarcza.

Stawecka

I to ją gubi często!

Romcia

Ja kocham w najlepszej wierze...
pierwsze to uczucie i chciecie mi je
zniweczyć! odebrać? (*zdenerwowana*)

Stawecka

Która z kobiet przez to nie prze-
chodzi? Choć Kazio nie jest twoim
ideałem, możesz... powinnaś...

Romcia

O! nie! nie!

Stawecka

Wiem o tem ale to nie przeszkadza.

Romcia

To jest straszne, co mi mama mó-
wi i radzi.

Stawecka

Ale konieczne.

Romcia

Nie, z tego nic nie będzie.

Stawecka

Będzie. On cię kocha i pragnie.
Wpływam na niego, żeby wytrwał,
a ty się opamiętać musisz.

Romcia

Tamten albo żaden.

Stawecka

Wiesz, że cię nie kocha.

Romcia

Kogo on kocha?

Stawecka (na stronie)

Jak by mnie przeszła sztyletem!

Romcia

Musisz wiedzieć, mamo? Powiedz
mi, bardzo ci będę wdzięczną... a może?

(badawczo)

Stawecka

Co? Przestań mnie dręczyć.

Romcia

Ja mamę dręcę?

Stawecka (opanowała się)

No, tak!... Twoją natarczywością.
Myślisz o tym, który...

Romcia

On jeden daje mi złudzenie, raczej pojęcie o tem, czego się można spodziewać od szczęścia kochania wybranego własnem sercem, nie zaś z rąk innych, choćby mieli oni być najżyczliwsi!... Umrę w tęsknocie... za nim...

Stawecka

Co ty mówisz!

Romcia

...jeśli nie zechce być moim mężem!

Stawecka

Wszystko na próżno! Powtarzam ci, dziecię moje, na próżno.

Romcia

Jak ona go opanowała! opętała! ta, dla której mnie on odpycha! tak stanowezo odpycha!... Żeby ją choć znała. Może mnie to odwróci od niego? To jedno mogłoby mnie powstrzymać (*silne zaznaczenie ukrytej myśli*)

Stawecka

Czyż?

Romcia

Mamo! zaklinam cię! powiedz mi prawdę?... Kogo on kocha?

Stawecka

(walczy ze sobą,— na stronie po chwili)

Nie mogę tego ciosu zadać córce.
(głośno) Skąd ja mogę wiedzieć?

Romcia

I to prawda, mamo?

Stawecka

Inkwizycja. Co ty masz na myśli?
(walka wewnętrzna dość długo trwająca)
(do siebie) Co począć? czy? Nie, nie mogę!

Romcia

Mama się zastanawia? To jest widoczne?... Wie, wszystko wie, i nie chce!

Stawecka

Kazio — jedyny dla ciebie punkt oparcia.

Romcia

Nigdy Miałabym wyjść za mąż tylko przez wzgląd na moich doradców? *(ironicznie)* Jak ja mam wielu stróży mego szczęścia!

Stawecka

Co za ironja!

Romcia

Musi jeszcze być coś innego po za sympatją dla mnie w tych radach, nie wątpię.

Stawecka (do siebie)

Jakże ona mnie torturuje!

Romcia

Bądź co bądź coś być musi, z czego zdać sobie sprawy nie mogę, albo odrzucam myśl, która się czasem nasuwa z szybkością iskry, by, zaraz odlecieć;... ach! nie chciałabym, żeby się ta myśl, przerażająca, utrwaliła! O, nie! Odpycham ją całą siłą i potęgą woli...

Stawecka (pocieszając ją)

Jakaś ty nieszczęśliwa że cierpisz, jaka ja nieszczęśliwa, że ci w tem ulgi przynieść niemogę? (*pociesza ją głaszcząc ją po włosach*)

Romcia

Bardzo! Bardzo cierpię! Więc nie od mamy nie mogę się dowiedzieć? (*walka wewnętrzna matki co ma począć,*)

czy jej wyznać prawdę. Zacina się, marszcząc czoło, że niechce, bo niemoże zadać córce tak wielkiego ciosu.)

Romcia

Pozostaje mi tylko z nim samym pomówić... pozwoli mama?

Stawecka

Jak ty mnie męczysz! Jak ty się nie wstydzisz poniżać w ten sposób. (*Romcia okazuje mimiką że nic już sobie z tego nie robi.*)

Stawecka (kontynuje)

Chcesz, aby ci jeszcze potwierdził to, co już kilka razy dał ci do zrozumienia.

Romcia

Jeszcze raz pragnę z nim pomówić, powtarzam mamie, i ponawiam moją prośbę.

Stawecka

Chcesz?.. Nie obawiasz się?

Romcia

Jedną tylko mam obawę, nie mieć więcej sposobności z nim rozmawiać, nie widywać go więcej. 10

Stawecka

Zniewalasz mnie? Mam ci go przy-
prowadzić?... Ja, twoja matka, będąca
przeciwną tej niebezpiecznej rozmowie.

Romcia

Nieznam żadnych kompromisów...

Stawecka

Określasz swój charakter. Jesteś
nadmierzająca.

Romcia

Więc nie? (*spogląda ku drzwiom*) Otóż
on! (*oddala się*)

Stawecka (ręką do głowy)

On? Nieszczęśliwa! Narazi się na
nową przykrość. Moja głowa! Moja
głowa! Co ja pocznę?

Romcia (oddalona jeszcze)

Nadchodzi! (*zbliża się do matki iro-
nicznie*) Dziękuję mamie.

Stawecka

Szalona!

Romcia

Z miłości!

Stawecka

Z uporu!

Romcia

Patrz, mamó, idzie czarodziej. (*podchodzi na jego spotkanie*)

Stawecka (do siebie)

Więc nadeszła chwila, chwila której się tak obawiałam, Dowie się, co chciałam ukryć dla jej dobra. Wzdryga się dusza moja.

(*Romcia się zbliża*)

Stawecka

Zostawiam cię.

Romcia (obojętnie)

Dobrze, dobrze mamó...

Stawecka

Chciałaś?

Romcia

Muszę się dowiedzieć. (*wymiana wzroku poraz pierwszy nienawistnie*) Muszę...

(*Stawecka wychodzi*)

SCENA VIII

ROMCIA OMIŃSKI

Romcia (do siebie)

Muszę go sobie wywalczyć Albo !...

(do zbliżającego się) Pragnę z panem pomówić.

Omiński

Słucham pani.

Romcia

Miałam z mamą rozmowę.

Omiński

O panu Kazimierzu ?

Romcia (przeszywa go wzrokiem)

O panu.

Omiński

Bywam tak często że rozmowa o mnie mogła mieć miejsce w sposób najnaturalniejszy.

Romcia

Tę bym panu o tem nie wspominała... Idzie o rzecz ważną. Choć jestem młodą, lubię rozmawiać tylko o rzeczach ważnych.

Omiński

O! Wiem; jesteś pani bardzo czytana.

Romcia

Życie dostarcza wiele więcej wrażeń i pożytku, dla tych, którzy umieją spostrzegać.

Omiński

I co pani zauważyła ?

Romcia

O! bardzo dużo. Naprzód, że...
mama... Nie, że pan mnie unika w spo-
sób tak bardzo widoczny.

Omiński

Przepraszam; jak pani pojmuje go-
dność kobiecą ?

Romcia (energicznie)

Walczyć do upadłego o swoje szczę-
ście !

Omiński

Kobieta wojująca ? Nie zrozumiemy
się nigdy.

Romcia

Nigdy ? Burza nad moją głową !...
Tak jest...

Omiński

Burza ?... Uczyń pani tak jak zwy-
kle ludzie zachowują się podczas bu-
rzy: gdy wichura nadchodzi i tumany
kurzu oczy zasypują, odwraca się czło-
wiek od najpiękniejszego widoku, od-
wraca się instynktownie od widoku,
który dopiero co podziwiał; burza prze-

szła, bezpiecznie patrzy się na nowy krajobraz. Uczyni pani to samo, bądź co bądź musisz tej konieczności się poddać...

Romcia

Jak „ona“ pana opanowała! Kto ona? Nie mogę się dowiedzieć? Milczysz? Nikt mi niechce powiedzieć! nikt! (*zdenerwowana bierze się za głowę po desperacku*)

Omiński

Upamiętaj się pani... Nie upieraj się... To jakiś objaw...

Romcia

Gorącej miłości... Nie wyrwiesz się z uczuć moich tego się nie spodziewaj.

Omiński

Doprawdy? Więc co? Co będzie?

Romcia

Szkoda, że nie słyszysz pan rozpaczy mej duszy, dla tego nie mogę cię wzruszyć.

(*podniecona*) Jesteś dla mnie królewiczem z legendy, marzę o tobie dnie i nocie i tem gorącej, iż unieprzystępniasz mi szczęście, o którym śnię

w nocy,— a w dzień na głos krzyczę
by zrozumiano, że cię kocham i by
mi cię nie odbierano.

Omiński

Przestań pani...

Romcia

Gniewają się na mnie, że cię ko-
cham. Orzekli, że „nie odpowiedni je-
steśmy dla siebie“, Czyż tak jest? Ale
tak ma być według decyzji forma-
listów narzucających mi swoje prawo
obludą i tyrańską konwencjonalnością.

Omiński

Ciąży nad nami fatum z którym mu-
simy się liczyć.

Romcia

Podsycasz moją tęsknotę ... Cóż
z ciebie za człowiek? Co cię z nią
wiąże, że krzyku mej duszy nie sły-
szysz!

Omiński

Pani! pani. (*współczucie*)

Romcia

No? Co? Więc? Mów.

Omiński

Za późno! Fatum powtarzam...

Romcia

Dla mnie, tylko dla mnie, pan kochasz i jesteś kochany.

Omiński

Przeszłość mnie z nią wiąże...

Romcia

A tak! Pierwszeństwo za nią przemawia. I zawsze ją kochasz?

Omiński

Kocham!

Romcia

W całym jestestwie muszę być jej antytezą, kiedy ją tak wywyższasz... Kto ona?... Chcę ją znać! Chcę!...
(*słysząc stukanie do drzwi*)

Omiński

Słyszysz pani. Uspokój się pani, proszę...

Romcia

Cóż za zmiana w obliczu pańskim?
(*ponowne stukanie*) Na to stukanie do drzwi odżył mój męczennik! (*śmiech szyderczy*) Ha! ha! ha! Moja ofiara!
(*wznówione stukanie*)

Romcia

A! a! zaczynam rozumieć! Winszuję sobie rywalki! Co? Czy jestem na tropie?

Omiński

To już za wiele!

Romcia

Więc to prawda? *Rozgrywa się wielka niema scena między niemi.* Więc to, czego się obawiałam samo wychodzi na jaw!

SCENA IX

CIŻ. ZAMSZYŃSKI

Zamszyński

Ani słowa więcej!... (*zbliża się do Romci i chwyta ją za rękę*) Chodź ze mną!

Romcia

Do mej rywalki? (*wielka emocja*)

Zamszyński

Milez! Chodź! (*ciągnie ją za rękę*)

Romcia (przygnębiona)

Poszłabym w tej chwili nawet na ściecie bez żalu. (*wychodzą*)

Omiński przygląda się wychodzącym zaznaczając tragizm sytuacji.

SCENA X

STAWECKA—OMIŃSKI

Stawecka

Wszystko słyszałam! Wuj wypro-
wadził ją na moją prośbę.. Niemo-
głam dłużej słuchać... Żeń się z nią,
proszę cię. Wznawiam prośbę.

Omiński

Głowę tracisz?... Nigdy! Ciebie ko-
cham, tylko ciebie pragnę. (*Stawecka*
w rozpacz)

Stawecka

Tak, tak, tracę głowę! tracę! (*sta-*
nowczo) Słuchaj... Nie mogę być po-
wodem nieszczęścia mego dziecka...
Ona tego nie przeżyje! Opanowała ją
rozpacz doznanego zawodu!

Omiński

Egzaltacja! Psychopatka!

Stawecka

Tem gorzej! Tem większe jest nie-
bezpieczeństwo... Musimy ją ocalić,
musimy... Trzeba.

Omiński

Nie mogę się wyrzec twojej miłości...

Stawecka

Trzeba!

Omiński

Ależ ja nie mogę...

Stawecka

Wszystko dla nas skończone, rozumiesz? Owładnął mnie strach o nią okropny!... Mam uczucie trwogi! rozpacz! przygnębienia. No! miej sumienie, litość? To moja córka! jedy-naczka, rozpieszczone dziecko. Nie zniesie przeciwności. Ona się uparła ... Niebezpieczeństwo jej grozi, ja to czuję, ratujmy ją, błagam cię.

SCENA XI

CIŻ. ZAMSZYŃSKI i ROMCIA

Zamszyński (wchodzi pierwszy)

Romcia chce cię przeprosić.

Stawecka (wyczerpana)

Ja się na nią nie gniewam... Niech się zbliży. *(do Omińskiego)* Samo się składa! Musisz ją przyjąć za żonę,

z mej ręki! Pobłogosławię was! (*Omiński jak by był zrezygnowany*)

Romcia

Nie po to przychodzę, mammo... (*rzuca się w objęcia matki; scena uczuciowa*)

Stawecka

Dziecię moje! Romusiu moja!

Omiński (do Zamszyńskiego)

Położenie okropne! Groźne!

Romcia

Mamo, mameczko, mamusiu... wybacz, tyle uporu i przykrości...

Stawecka

Ty mnie wybacz.

Romciu

O! nie. Mnie się należy przebaczenie, mnie. (*słabszym głosem*) Bądźcie szczęśliwi.

Stawecka

Co ty mówisz? Ja ci go oddaję, będziesz jego żoną... przyrzekam ci dziecię moje.

Romcia (słabym głosem)

O! nie, nie... On do ciebie należy, do ciebie, mammo. Kochaliście się od

dawna... Wybacz mi. Niechęć być złą córką. Matce szczęście odbierać, tego dziecku nie wolno... nie, nie... Żegnam was.

Wszyscy (razem)

Co? Co? Co ona mówi?

Stawecka

Co jej jest? Co ci jest? pobladłaś!
(do Omińskiego) Zostaw nas proszę panna bardzo, z nami wszystko skończone.

Omiński (spuszcza głowę)

To być nie może...

Stawecka

Romciu, co ci jest? Mów, błagam cię.

Romcia

Chciałam ukoić ból! Tak, ukoić...
a cierpię!

Stawecka

Co? Co? Cierpisz? Coś ty uczyniła?

Romcia bierze się za serce

Tu, tu, boli! Wy... wy... pi... lam...

Stawecka

Truciznę?!

Zamszyński

O! Boże! Doktora!

Romcia

Umie... ram... wybacz ma... mo...

Zamszyński

Sprzysięgło się wszystko! (*desperuje.*)

(*wybiega po Doktora*)

Stawecka

Romciu, Romciu! dziecko moje coś ty uczyniła! chciałam się poświęcić... Bóg mi świadkiem, pragnęłam twego szczęścia, Oh! (*zdlawionym głosem*) Jedyne moje dziecko tracę! — Tracę moje dziecko! (*Romcia umiera.*)

ZASŁONA

KONIEC.

Błędy dostrzeżone po wydrukowaniu książki.

- Str. 41 w. 16 zamiast **przystałaś** czytać **pozostałaś**.
- Str. 75 w. 9 zamiast **Jakowski** czytać **Romcia**.
- Str. 78 w. 13 wyraz **spełniłem** zbyteczny.
- Str. 78 w. 21 wyraz **doprawdy** powinien być przed
że tak powiem.
- Str. 87 w. 14 opuszczono kilka liter w słowie **ściskaj**.
się.
- Str. 96 w. 5 zam. **niedowierzasz?** czytać **nie dowierzasz?**
- „ „ w. 14 zam. **zawahała się** czytać **zawahała się**
- Str. 98 w. 18 zam. **podzielasz** czytać **podzielasz**.
- Str. 102 w. 24 opuszczony wyraz **A** oraz po wyrazie
Kazimierz.
- Str. 122 w. 16 zam. **niezadowolniona** czytać **niezadwo-
woona**.

K
719

K.
719